

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยเชิงเหตุด้านความฉลาดทางอารมณ์ จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตลักษณะ สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์

ตอนที่ 4 แนวคิดและทฤษฎีด้านพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 5 การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

1. ทฤษฎีด้านความฉลาดทางอารมณ์

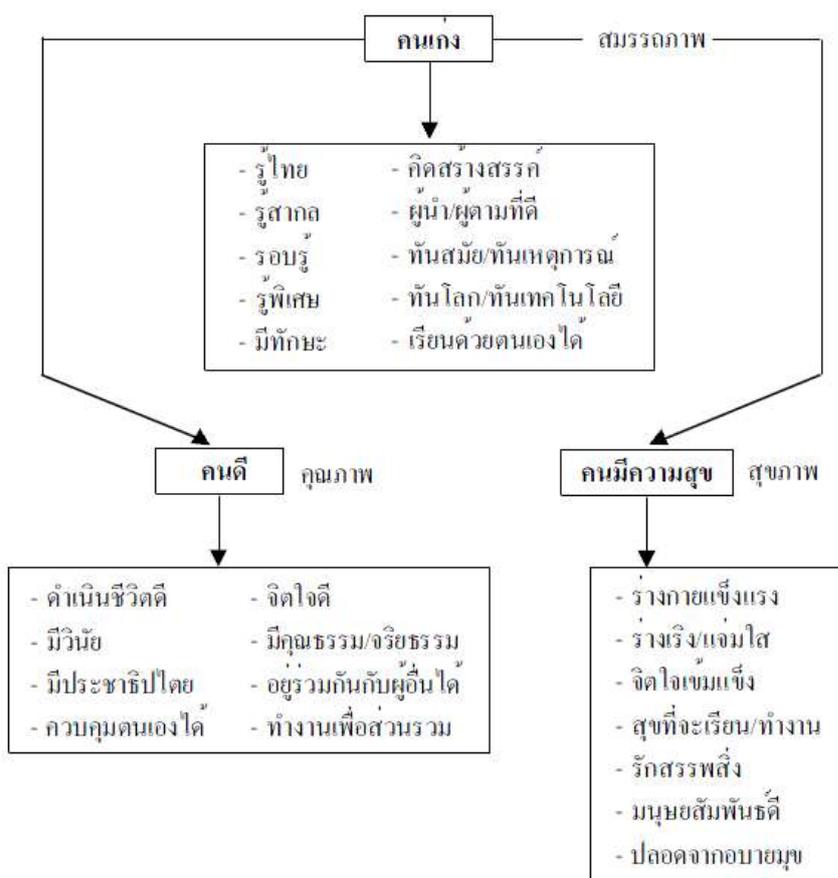
Parker (2000) กล่าวถึงความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และพัฒนาการทดสอบครั้งแรกของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งนำไปสู่การตีพิมพ์ขึ้นพื้นฐานและมีประโยชน์ทางสหวิทยาการด้วยวิธีวิจัยแบบผสมผสานของข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ในแง่มุมที่แตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องมักจะเน้นความสำคัญของวิธีการเชิงประจักษ์ โดยการศึกษาพัฒนาการการสังเกตพฤติกรรมและศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและเทคนิคของการวัดทางจิตวิทยาภาคสนาม โดยมีวัตถุประสงค์ในการวัดทักษะและความรู้ ความสามารถ ทักษะคติ ลักษณะบุคลิกภาพ และความสำเร็จด้านการศึกษา เพื่ออธิบายและสร้างกรอบความคิดนี้ และพบว่าความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของมนุษย์และสุขภาพ และสามารถนำไปใช้งานจริงโดยเฉพาะในด้านการศึกษา

Geher (2004) ระบุว่าผู้ที่รักการอ่านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมที่ชาญฉลาดและสามารถคาดการณ์ถึงรายละเอียดของข้อเท็จจริงและความถูกต้องของข้อมูลได้ดีและมีการพัฒนาความคิดและมีการประเมินความฉลาดทางอารมณ์และสังคมอย่างต่อเนื่อง

ณัฐपालิน นิลเป็ง (2556) ระบุว่าความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient – EQ) หมายถึงความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้รู้จักควบคุมอารมณ์ตัวเองและเข้าใจอารมณ์ผู้อื่นได้ดี ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความตระหนักรู้ตนเอง (Self Awareness) 2) การจัดการกับอารมณ์ (Managing Emotion) 3) การจูงใจตนเอง (Motivating Oneself) 4) การเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และ 5) ทักษะทางสังคม (Social Skills)

คีรีบุณ จงวุฒิเวศย์ (2557) ระบุว่านอกจากความฉลาด ความเก่งและความทุ่มเทแล้ว มีปัจจัยอะไรอื่นๆ ที่ทำให้คนประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตด้วยข้อมูลสถิติแปลกแยกความสำเร็จ พบว่าการประสบความสำเร็จของคนไม่ได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากพันธุกรรมแต่มาจากความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้มาและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ความสำเร็จเป็นสิ่งที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้กับผู้คนในปัจจุบันและอนาคต และผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์มักมีลักษณะยิ้ม (Smile) นั่งหลังตรง (Sit up) ฟัง (Listen) ตั้งคำถาม (Ask questions) พยักหน้ารับเมื่อมีคนพูดด้วย (Nod when being spoken to) และมองตาม (Track with your eyes) ดังนั้นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กจึงควรให้การเรียนรู้ทักษะทางสังคม “ทักษะเชิงปฏิบัติ” ความสามารถในการพูด ชักจูง และการเจรจาต่อรองทำให้เขาได้รับเลือกให้ทำงานใหญ่

พล แสงสว่าง (2557) ระบุว่า เซาว์อารมณ์ (Emotional Quotient - EQ) เป็นความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่น เพื่อสร้างแรงจูงใจในตัวเอง บริหารจัดการอารมณ์ต่างๆ ของตนและอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ต่างๆ ได้ ซึ่งปัจจุบันการศึกษาเรื่องอารมณ์ หรือเซาว์อารมณ์ได้รับการสนใจอย่างกว้างขวางและค้นพบว่าภาพของคนที่สังคมต้องการมีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 2.1 ลักษณะของคนที่สังคมต้องการ
ที่มา (พล แสงสว่าง, 2557)

จะเห็นได้ว่าคนที่ต้องการนั้นจะต้องมีเรื่องจิตใจ/อารมณ์เป็นองค์ประกอบหลักอยู่ด้วยแน่นอน ในการทำงานอารมณ์และจิตใจก็เข้าไปเกี่ยวเป็นหลัก 5 ท ในการทำงาน ดังนี้

1.1 ทศนคติ คือ ต้องรักในสิ่งที่ทำ

1.2 ทะเยอทะยาน คือ คิดที่จะก้าวหน้า โดยพิจารณาว่าเวลามี 24 ชั่วโมง เราใช้อย่างไร ใช้ทำอะไร

1.3 พุ่มเท คือ ทำเต็มที่ พุ่มเทลงไปที่ชีวิตจิตใจ มอบให้กับการงานที่ทำทั้งหมด ไม่ทำเหลาะแหละ เหลวไหล การทำงานไม่เต็มที่เป็นการสะท้อนความไร้สมรรถภาพของผู้ทำ

1.4 ทฤษฎี คือ พุ่มเทโดยใช้หลักวิชา บอกได้ว่าทำเป็นเช่นนั้น มีเหตุผล มีคำอธิบาย

1.5 เทคนิค คือ ศิลปะในการทำงาน มีเทคนิคและวิธีการ ทำอย่างไรจึงจะใช้เวลาน้อยที่สุด ได้ประโยชน์และประหยัดที่สุด

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 เป็นเรื่องของอารมณ์และจิตใจชัดเจน

2. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2557) กล่าวถึงทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมที่น่าสนใจมาก โดยเฉพาะกับยุคสมัยปัจจุบันที่ทุกคนร่ำร้องเรียกหาคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมทั้งส่วน 2 บุคคลและส่วนรวม ศ.ดร.ดวงเดือน ให้คำนิยามคำว่า “จริยธรรม” ว่าหมายถึง ระบบ การทำความดี ละเว้นความชั่ว คำว่า “ระบบ” หมายถึง ทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำและผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้นตลอดจนกระบวนการเกิดและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย การที่คนเราจะทำความดีหรือไม่ทำก็น้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสาเหตุหลัก 2 ประการ ดังนี้

2.1 สาเหตุภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความไม่เห็นแก่ตัวความเชื่อในหลักการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว การเคารพกฎหมาย ระเบียบและกติกาของสังคม

2.2 สาเหตุภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ คนรอบข้างกฎระเบียบ ศาสนา สังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ในขณะที่บุคคลประสพอยู่ ที่นี้เรามารู้จักกับทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมกันดีกว่าว่าลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนาเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีและคนเก่งนั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้างและได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยนั้นแบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่

- 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม
- 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
- 3) ความเชื่ออำนาจในตน
- 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

5) ทศนคติคุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่

- 1) สติปัญญา
- 2) ประสบการณ์ทางสังคม
- 3) สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้โดยที่จิตทั้ง 5 ลักษณะนี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ ที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น หากบุคคลมีพื้นฐานทางด้านจิตใจเป็นปกติและได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม บุคคลนั้นก็จะสามารถพัฒนาโดยธรรมชาติ แต่ในสังคมไทยมีการวิจัยพบว่าพัฒนาการหยุดชะงักอย่างไม่เหมาะสมกับวัย กล่าวคือ ผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งซึ่งสมควรพัฒนาการใช้เหตุผลไปถึงขั้นสูงแล้วแต่ยังหยุดชะงักที่ขั้นต่ำ เช่น ยังยึดหลักแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนพวกพ้อง เป็นต้น บุคคลที่มีแรงจูงใจดังกล่าวจึงยังไม่สามารถคิดประโยชน์เพื่อสังคมได้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแม็คเคลแลนด์ (ครูบ้านนอกดอทคอม, 2557) แม็คเคลแลนด์ (McClelland) ได้กล่าวว่า ประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมส่วนมาก คนในประเทศจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าประเทศที่ด้อยพัฒนา ผลจากการศึกษา วิจัยในเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์พอจะสรุปได้ว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์คือ ผู้ที่มีความต้องการทำอะไรให้ประสบความสำเร็จ เครื่องล่อใจของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงคือ "การทำอะไรให้ดียิ่งขึ้น" (Doing Something Better) สำหรับพวกที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง การทำอะไรให้ดียิ่งขึ้น ก็เพื่อความสุขของตนเอง (Intrinsic Satisfaction) ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับเด็กนั้นได้พบว่าการฝึกให้เด็กเป็นอิสระ (Independence Training) ให้พึ่งพาตนเองได้ตั้งแต่เยาว์วัยจะทำให้เด็กคนนั้นมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้น

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรมที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ที่ตนตั้งไว้ บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะไม่ทำงานเพราะหวังรางวัลแต่ทำเพื่อจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

แม็คเคลแลนด์ได้สรุปว่า คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้มีความรับผิดชอบพฤติกรรมของตนและตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ในการทำงาน

2) เป็นผู้ที่ตั้งวัตถุประสงค์ที่จะมีโอกาสจะทำได้สำเร็จ 50-50 หรือเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงปานกลาง

3) พยายามที่จะทำงานอย่างๆ ไม่ท้อถอยจนถึงจุดหมายปลายทาง

4) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการวางแผนระยะยาว

5) ต้องการข้อมูลผลย้อนกลับของผลงานที่ทำ

6) เมื่อประสบความสำเร็จมักจะอ้างสาเหตุภายใน เช่น ความสามารถและความพยายาม แม็คเคลแลนด์ เชื่อว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นสิ่งที่เรียนรู้ การศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูได้พิสูจน์ความคิดเห็นของแม็คเคลแลนด์ เด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มักจะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศในการทำงานและบอกให้ลูกทราบว่า ตนมีความสนใจในสัมฤทธิ์ผลของลูก อบรมลูกให้เป็นบุคคลที่ช่วยตัวเองได้และส่งเสริมให้เป็นอิสระ วิธีการที่ใช้ในการอบรมค่อนข้างจะเข้มงวดให้รางวัลเวลาลูกทำได้สำเร็จตามมาตรฐานที่ตั้งไว้และลงโทษถ้าทำไม่ได้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความรัก ความอบอุ่นและแสดงให้ลูกเห็นว่า ที่เข้มงวดก็เพราะความรักลูกอยากให้ลูกมีความสำเร็จ

ดังนั้น หากเราหมั่นตรวจสอบจริยธรรมของตัวเองอยู่ตลอดเวลา การบันทึกกิจกรรมที่ได้กระทำแต่ละวันทำให้ได้ข้อมูล เพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้ดีขึ้น ซึ่งการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ได้กระทำเหมือนการปฏิบัติธรรมโดยวิธีนั่งสมาธิเพราะในขณะที่จิตกำลังทบทวนสิ่งที่ได้กระทำเหมือนเป็นการพิจารณาตัวเอง พิจารณาการกระทำดีและไม่ดีในขณะที่จิตพิจารณาก็จะเกิดสมาธิและเมื่อได้พิจารณาตนเองแล้ว ก็สามารถเข้าใจตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ซึ่งเป็นเหมือนเกิดปัญญาในการนำพาชีวิตผ่านพ้นทุกข์ได้

3. ทฤษฎีนีโอฮิวแมนนิส

เกียรติวรณ์ อมาตยกุล (2553) ระบุว่าแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมีความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์ที่ว่า มนุษย์เป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีพัฒนาการสูงสุด พื้นฐานจิตใจของมนุษย์นั้นมีความดีงาม มีคุณค่า ใฝ่รู้ มีความต้องการจากภายในที่จะพัฒนาตนเองไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การพัฒนาคนตามแนวนีโอฮิวแมนนิสจึงมีหน้าที่จะต้องช่วยพัฒนาศักยภาพแฝงเร้นที่มีอยู่ในตัวคนเราให้แสดงออกมาได้อย่างสูงสุดด้วยการทำให้คนเราโดยเฉพาะในเด็กๆ ให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง (Self Esteem) และการเข้าสู่สภาวะคลื่นสมองต่ำ ในสภาวะนี้เองคนเราจะสามารถใช้ศักยภาพของตัวเองได้อย่างเต็มที่

นีโอฮิวแมนนิส คือ แนวทางในการพัฒนาคนแนวใหม่ด้วยวิธีการด้านบวก เพื่อที่จะพัฒนาคนให้สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การพัฒนาคนตามแนวนีโอฮิวแมนนิสจึงเป็นการพัฒนาในทุกๆ ด้านของคนเราให้กลายเป็นคนที่พึ่งตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1) Physically Fit หรือ มีร่างกายที่แข็งแรง ได้สัดส่วน สวยงาม

2) Mentally Strong หรือ มีจิตใจที่มั่นคง เปิดกว้าง เฉลียวฉลาด

3) Spiritual Elevated หรือ มีจิตสาธารณะ

4) Academic Knowledge หรือ มีความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพที่ตัวเองถนัดและ

ต้องการได้

นีโอฮิวแมนนิส (Neo-humanist) เป็นการมองโลกมองชีวิตแนวใหม่ด้านบวก ที่ค้นพบโดย P.R.Sarkar นักปราชญ์ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ชาวตะวันออก ในปี ค.ศ.1982 แนวคิดนี้มีความเชื่อใกล้เคียงกับแนวคิดมนุษยนิยม (humanist) ที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะชนชาติใด ศาสนาใด ฐานะใด ผิวพรรณใด ฯลฯ ก็มีความสำคัญเท่าเทียมกัน และมีความสัมพันธ์กันเหมือนกับพี่น้องร่วมครอบครัวเดียวกัน ส่วนแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจะมีมุมมองที่กว้างออกไปอีก โดยมองว่าไม่เพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง แต่จะต้องรวมไปถึงสัตว์ พืช และสิ่งที่ไม่ใช่ชีวิตอื่น ๆ ก็มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง มนุษย์ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตที่มีการพัฒนาสูงสุด จึงมีหน้าที่ดูแล พิทักษ์ ปกป้อง เพื่อให้ทุกสรรพสิ่ง (มนุษย์ สัตว์ พืช รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่มีชีวิตทั้งหลาย) อยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม สมานฉันท์ และมีความสุข

การสอนเด็กตามแนวนีโอฮิวแมนนิส คือ แนวทางในการทำให้เด็กเก่ง ฉลาด แข็งแรง มีความคิดด้านบวก มีน้ำใจ และมีความสุข โดยวิธีการด้านบวก ดังต่อไปนี้

1) การสร้างบรรยากาศให้คลีนสมองต่ำ เด็กๆ จะมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้สูงสุดเมื่อจิตใจอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด ปราศจากความตึงเครียด ปราศจากความวิตกกังวล สบายใจและมีความสุข ซึ่งเราอาจจะเรียกสภาวะการเรียนรู้ที่ดีที่สุดนี้ว่า สภาวะคลีนสมองต่ำ มีการค้นพบว่า มีปัจจัยหลายๆ ประการที่มีอิทธิพลต่อคลีนสมองของคนเรา เช่น เสียงเพลง คนรอบข้าง อาหารที่รับประทาน การออกกำลังกาย คำพูด การฝึกโยคะ และการทำสมาธิ ดังนั้น เด็กๆ ที่ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในบรรยากาศที่ช่วยให้คลีนสมองต่ำ เช่น ได้เรียนรู้จากคุณพ่อ คุณแม่ คุณครูที่อารมณ์ดี ยิ้มแย้ม และเป็นมิตร รับประทานอาหารที่เป็นธรรมชาติ ได้ออกกำลังกายอยู่เสมอ ได้รับการยกย่องชมเชย ได้ฟังเพลงที่ทำให้คลีนสมองต่ำ ได้ฝึกโยคะและทำสมาธิ ฯลฯ จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว

2) การพัฒนาเซลล์ประสานประสาท (Synapses) ความฉลาดของสมองขึ้นอยู่กับเซลล์ประสานประสาท ซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างเซลล์สมอง ยิ่งเซลล์ประสานประสาทนี้เกิดขึ้นมากเท่าใด สมองย่อมจะทำงานดีขึ้น ทำให้สมองฉับไว มีความจำดีเกินกว่า 80% ของการพัฒนาเซลล์ประสานประสาทจะเกิดในช่วงเด็กเล็กๆ มีการค้นพบว่า เซลล์ประสานประสาทนี้สามารถพัฒนาให้มีมากขึ้นได้ด้วยการทำให้กล้ามเนื้อและกล้ามเนื้อเท้าของเด็กแข็งแรง เนื่องจากฝ่ามือและฝ่าเท้าของคนเรามีเส้นประสาทรวมกันอยู่มาก และเส้นประสาทเหล่านี้จะเชื่อมไปยังสมอง ดังนั้นสมองของเด็กจะดีได้ด้วยการให้เด็กๆ มีการใช้มือและเท้าให้มาก เช่น กิจกรรมโยคะ การเต้นรำ ยิมนาสติกและตีลังกา วิ่งว่ายน้ำ ปีนป่าย ฯลฯ

3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้หลากหลาย เช่น ความช่างสังเกต กีฬา ดนตรี การทำสมาธิ ฝึกความจำ การทำคลีนสมองต่ำ ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ เด็กๆ ที่ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายก็จะกลายเป็นคนที่มีทักษะรอบตัว ไม่มีจุดอ่อนในเรื่องใดๆ

การให้ความรัก แทะจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะมีวัยรุ่นคนใดที่มีปัญหาหากพวกเขาเติบโตมาท่ามกลางรอยยิ้ม คำชมเชย คำพูดให้กำลังใจ ความเข้าใจ การให้อภัย การกอด การสัมผัส และความเป็นเพื่อนของคนในครอบครัว และจากที่โรงเรียน สัมผัสที่อบอุ่น รอยยิ้มที่อ่อนหวาน เสียงหัวเราะและแววตาที่ให้กำลังใจ จึงเปรียบเสมือนน้ำทิพย์ที่คอยขโลมใจให้คนเรามีพลังในการต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต ดังที่แบรดเลย์ นักมนุษยนิยมได้กล่าวไว้ดังนี้

- 1) ถ้าเพียงคุณสัมผัสฉันอย่างนุ่มนวลและอ่อนโยน
- 2) ถ้าเพียงแต่คุณมองตาฉันและยิ้มให้ฉัน
- 3) ถ้าเพียงแต่ฟังฉันพูดก่อนที่คุณจะชิงพูดเสียเองแล้ว
- 4) ฉันก็จะเติบโตได้ และงอกงามได้อย่างแท้จริง

ประโยชน์ของทฤษฎีนีโอฮิวแมนนิสต่อเด็กและครูปฐมวัย

1) เด็กๆ อยากเรียนหนังสือ อยากไปโรงเรียน เรียนหนังสืออย่างมีความสุข เพราะครูใช้วิธีการด้านบวกในการจูงใจเด็กให้เกิดการเรียนรู้

2) เด็กๆ จะรู้สึกบวกกับตัวเอง มีความภาคภูมิใจในตัวเอง เชื่อมมั่นในตัวเอง เนื่องจากเด็กๆ จะได้รับความรักอย่างเต็ม ที่จากคุณครูและผู้ปกครอง

3) เด็กๆ จะเป็นคนที่สมองดี มีความคิดฉับไว มีความจำที่แม่นยำ เนื่องจากเซลล์ประสานประสาทของเด็กๆ ได้รับการพัฒนาจากการฝึกกล้ามเนื้อมือและเท้า จากการเล่นโยคะ วิ่งว่ายน้ำ เต้นรำ ยิมนาสติกและตีลังกา ปั่นแปรงและดินน้ำมัน ฯลฯ

4) เด็กๆ จะเป็นคนที่มีร่างกายแข็งแรง ได้สัดส่วน สวยงาม เนื่องจากเด็กๆ จะได้รับการจูงใจให้รับประทานอาหารที่มีพลังชีวิตสูงๆ เช่น ผักสด ผลไม้สด โยเกิร์ต ฯลฯ และมีการออกกำลังกายด้วยการวิ่ง และทำโยคะอย่างสม่ำเสมอ

5) เด็กๆ สามารถที่จะเก่งทางวิชาการ ควบคู่ไปกับดนตรี กีฬา ศิลปะ ฯลฯ เพราะเด็กๆ ถูกฝึกให้มีคลื่นสมองต่ำจากการทำโยคะสมาธิตั้งแต่อายุน้อยๆ พวกเขาจึงเป็นคนที่มีสมาธิสูง ความจำดี

6) เด็กๆ จะเป็นคนที่มีจิตสาธารณะสูง มีน้ำใจและชอบช่วยเหลือผู้อื่น จากการที่เด็กๆ ได้ทำสมาธิตามแนวนีโอฮิวแมนนิส ด้วยการส่งความรักให้กับตัวเอง เพื่อนๆ คุณครู คนในครอบครัว คนในสังคม สัตว์ พืช เป็นต้น เด็กๆ ก็จะมีจิตใจที่เปิดกว้างขึ้น มีความรักความเมตตาสูงขึ้น

7) เด็กๆ จะเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความเป็นตัวของตัวเองสูง กล้าพูด กล้าคิด กล้าแสดงออก เนื่องจากถูกเลี้ยงดูมาด้วยการใช้วิธีการด้านบวก เด็กๆ จึงมีความรู้สึกด้านบวกกับตัวเองและคนรอบข้างสูง

พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถนำแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมาประยุกต์ใช้กับลูกได้ดังนี้

แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเป็นเรื่องของการปฏิบัติเกินกว่า 95% ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องทฤษฎี ดังนั้น ถ้าทั้งที่บ้านและโรงเรียนใช้แนวทางด้านบวกนี้ในการพัฒนาเด็กร่วมกัน เด็กๆ ก็จะได้รับประโยชน์สูงสุด พ่อ แม่ ผู้ปกครองสามารถนำแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมาประยุกต์ใช้กับลูกได้ดังนี้

1) ใช้เสียงเพลงที่จะปรับคลื่นสมองของเด็กๆ เช่น เพลง Awakening เปิดให้เด็กๆ ฟังในรถ ที่บ้าน เวลาก่อนนอน ตื่นนอน หรือทำการบ้าน เด็กๆ และผู้ปกครองที่ได้ฟังเพลงชุดนี้บ่อยๆ (เป็นเพลงที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อให้คนฟังคลื่นสมองต่ำ) จะอารมณ์ดี ผ่อนคลาย มีสมาธิสูง ความจำดี และมีความสุข)

2) ใช้คำพูดด้านบวกกับลูก พ่อแม่อยากให้ลูกเป็นอะไร ก็ให้ใช้คำพูดนั้นกับลูก เช่น เก่ง ยอดเยี่ยม สมองดี ฉลาด เข้มแข็ง ฯลฯ ไม่ใช่คำพูดด้านลบกับลูก เช่น ชน ตื้อ อ้วน ไม่ฉลาดเลย อีต้อด เกเร ควาย ฯลฯ คำพูดที่เราได้ยินมาแต่เล็กแต่น้อยจะถูกบันทึกไว้ในจิตใต้สำนึกและสิ่งที่ถูกบันทึกไว้ในจิตใต้สำนึกนี้จะค่อยๆ พัฒนากลายเป็นพฤติกรรมในที่สุด

3) หัดให้เด็กๆ ได้รับประทานอาหารที่มีพลังชีวิตสูง (Living food) ซึ่งจะช่วยให้คนเราเกิดสภาวะคลื่นสมองต่ำได้ง่าย อาหารเหล่านี้ได้แก่ ผักสด ผลไม้สด เมล็ดธัญพืช โยเกิร์ต น้ำผลไม้สด น้ำเปล่า ฯลฯ การหัดให้เด็กได้รับประทานผักด้วยวิธีการจูงใจด้านบวก อาจจะเริ่มต้นจากการที่พ่อแม่เริ่มรับประทานเป็นตัวอย่างก่อน แล้วเริ่มให้เด็กรับประทานวันละเล็กน้อย เพิ่มปริมาณมากขึ้นจนกลายเป็นนิสัยของเด็กที่ชอบรับประทานอาหารที่มีพลังชีวิตสูงไปในที่สุด

4) หากิจกรรมที่ทำให้เด็กๆ ได้มีการบริหารกล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อเท่าให้มากที่สุด เช่น เดิน วิ่ง ปีน ป่าย กระโดด ชี่จักรยาน ว่ายน้ำ ยิมนาสติก ฯลฯ เพื่อให้เซลล์ประสานประสาทของเด็กมีปริมาณเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้เด็กสมองดี มีความคิดที่ฉับไว ความจำดี ฯลฯ

5) ให้ความรักแก่เด็กเป็นประจำสม่ำเสมอ การให้ความรักตามแนวนีโอฮิวแมนนิส ประกอบไปด้วยพฤติกรรมด้านบวกต่อไปนี้ คือ ยิ้ม ชม (โดยไม่เปรียบเทียบกับ) สบตา สัมผัส สวัสดี ยิ่งเด็กได้รับความรักมากเท่าใด เขาก็จะเป็นคนที่มีความรู้สึกด้านบวกกับตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความภาคภูมิใจในตัวเองมากขึ้นเท่านั้น

6) มีตารางเวลาที่เหมาะสมและชัดเจนในแต่ละวันให้แก่เด็กๆ เช่น ตื่นเวลาใด เข้านอนเวลาใด ไปโรงเรียนเวลาอะไร เวลาไหนเป็นเวลาที่ต้องทำการบ้านและทบทวนสิ่งที่ได้เรียนมา

7) เป็นตัวอย่างที่ดีๆ ให้แก่เด็กๆ เช่น เป็นตัวอย่างของคนที่นอนแต่หัวค่ำตื่นแต่เช้า การตรงต่อเวลา การพูดจาที่ไพเราะมีหางเสียงคะหรือครับ การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีพลังชีวิตสูง การทำสมาธิ การรับใช้ช่วยเหลือผู้อื่น

8) หารายการทีวีดีๆ เพลงดีๆ หนังสือดีๆ ให้เด็กๆ ได้ดู ได้ฟังและได้อ่าน เพราะข้อมูลดีๆ จากสื่อต่างๆ จะถูกเก็บไว้ในจิตใต้สำนึกที่จะกลายเป็นพฤติกรรมด้านบวกและไม่ซ้ำข้อมูลเหล่านี้ก็จะพัฒนากลายเป็นพฤติกรรมด้านบวกของเราไปในที่สุด

9) เล่นิทานคุณธรรมให้เด็กๆ ฟังเป็นประจำสม่ำเสมอ

การจัดการเรียนการสอนตามแนวนีโอฮิวแมนนิส หรือการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการด้านบวก ในระยะแรกๆ อาจจะเห็นการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กค่อนข้างช้า แต่เมื่อเด็กเริ่มรู้สึกว่าคุณค่า มีความภาคภูมิใจในตัวเองโดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับผู้อื่น การพัฒนาการของเด็กจะเริ่มเร็วขึ้น เร็วขึ้นและเร็วขึ้น โดยเด็กจะมีการพัฒนาทั้งด้าน IQ EQ และ MQ ไปพร้อมๆ กัน การใช้วิธีการด้านลบอาจจะช่วยพัฒนา IQ ของเด็กได้ แต่จะเป็นการทำลายทั้ง EQ และ MQ ของเด็ก วิธีการด้านลบในการที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนพฤติกรรมต่อไปนี้เป็นสิ่งที่คุณครูและผู้ปกครองควรหลีกเลี่ยงให้มากที่สุด

การใช้คำพูดเปรียบเทียบ เช่น “ทำไมไม่เก่งเหมือนเพื่อน เพื่อนยังทำได้ทุกข้อเลย”, “เด็กห้อง ก สู้เด็กห้อง ข ไม่ได้เลย” ฯลฯ เด็กที่ถูกเปรียบเทียบกับตัวอื่นก็จะเกิดความรู้สึกเด่นในใจ (Superiority complex) เด็กที่ถูกเปรียบเทียบกับแม่ก็จะเกิดความรู้สึกด้อยในใจ (Inferiority complex) และเด็กที่ถูกเปรียบเทียบกับผู้อื่นจะกลายเป็นเด็กที่คอยจะเปรียบเทียบกับผู้อื่นอยู่เสมอและกลายเป็นคนขี้อิจฉาริษยาไปในที่สุด

การใช้คำพูดด้านลบ คำพูดมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อจิตใจของคนเรา โดยเฉพาะคำพูดที่เราได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่สมัยที่เรายังเป็นเด็กเล็กๆ จิตใจของคนเรา (ดีหรือไม่ดี) ส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับคำพูดที่เราได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่ในวัยเด็ก คำพูดที่เราได้ยินเสมอๆ จะกลายเป็นทัศนคติ (attitude) และ

ความเชื่อ (believe) ที่หยั่งลึกลงในจิตใต้สำนึก บุคลิกภาพและการกระทำต่างๆ ของคนเราจึงเป็นไปในแบบที่เราเชื่ออยู่ว่าเราเป็นคนอย่างไร เราจึงควรหลีกเลี่ยงคำพูดด้านลบต่างๆ เหล่านี้ เช่น โง่ ไม่ได้เรื่อง อ้วน วก ชี๊แย ตื้อ ชน ไอคิวต่ำ เช่อ อืดอาด ชี๊ฉลาด ทิ่ม อ่อนแอ ชี๊โรค ชน เลว ไม่ฉลาดเลย ควาย ฯลฯ และใช้คำพูดด้านบวกที่เราอยากให้เด็กเป็นแทน เช่น ฉลาด เก่ง เยี่ยม น่ารัก ดี ไอคิวสูง พูดเพราะ ยิ้มเก่ง สวย แข็งแรง ซื่อสัตย์ ฯลฯ เด็กๆ ที่เติบโตมาท่ามกลางคำพูดด้านบวกต่างๆ จะกลายเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกที่ดีให้กับตนเองและคนรอบข้าง

การหลอกให้กลัว เป็นวิธีการด้านลบอีกวิธีหนึ่งที่ครุควรหลีกเลี่ยง เช่น อย่าออกไปเล่นคนเดียวในที่มืดนะ เดี่ยวผีหลอก อย่าร้องนะ เดี่ยวตำรวจจับ อย่าไปเข้าห้องน้ำคนเดียวนะ เดี่ยวตุ๊กแกจะมากินตับ อย่าไปโดนแดดนะเดี๋ยวไม่สบาย ฯลฯ แม้ว่าการหลอกให้กลัวจะได้ผลอย่างดีในการควบคุมพฤติกรรมของเด็กๆ แต่ผลเสียร้ายแรงที่ตามมาก็คือ ความกลัวในสิ่งที่ถูกหลอกนั้นจะถูกฝังอยู่ในจิตใต้สำนึก จนอาจกลายเป็นจุดอ่อนของชีวิตที่อาจจะทำให้กลัวมากๆ (Phobia) ในสิ่งที่ถูกหลอกจริงๆ ไปจนตลอดชีวิต เช่น บางคนโตแล้วยังกลัวผีอยู่ (กลัวความมืด) บางคนกลัวความสูง บางคนกลัวเข็มฉีดยา บางคนกลัวแดด บางคนกลัวฝน ฯลฯ

ผลการวิจัยและทฤษฎีข้างต้นเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอเพื่อประกอบการศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ของครูปฐมวัยในประเทศไทยเพื่อให้สามารถนำมาต่อยอดวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวทางและความเป็นไปได้ในการวิจัยและเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่คุณครูที่สอนปฐมวัยของประเทศไทยต่อไป

ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองของพฤติกรรมใดๆ จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้ และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยการรับรู้ ประกอบด้วย ประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือ ความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วยกระบวนการ 3 ด้าน คือ การรับสัมผัส การแปลความหมายและอารมณ์

การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory motor) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (Sensory) ทั้ง 5 ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง จากการวิจัยมีการค้นพบว่า การรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการได้ยิน 13% การสัมผัส 6% กลิ่น 3% และรส 3% การรับรู้จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลหรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า การที่มนุษย์จะรับรู้และสามารถพัฒนาจนเป็นการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

- 1) สติปัญญา ผู้มีสติปัญญาสูงกว่า ย่อมรับรู้ได้ดีกว่าผู้มีสติปัญญาต่ำกว่า
- 2) การสังเกตและพิจารณา ขึ้นอยู่กับความชำนาญและความสนใจต่อสิ่งเร้า
- 3) คุณภาพของจิตในขณะนั้น ถ้ามีความเหนื่อยอ่อน เครียด หรืออารมณ์ขุ่นมัว อาจทำให้แปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัสได้ไม่ดี แต่ในทางตรงกันข้ามหากสภาพจิตใจโปร่งใส ปลอดโปร่ง ก็จะทำให้การรับรู้และการเรียนรู้เป็นไปด้วยดีและเป็นระบบ

การจัดระบบการรับรู้ มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าไม่ได้รับรู้ตามที่สิ่งเร้าปรากฏแต่นำมาจัดระบบตามหลักดังนี้

1) หลักแห่งความคล้ายคลึง (Principle of similarity) สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายกันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

2) หลักแห่งความใกล้ชิด (Principle of proximity) สิ่งเร้าที่มีความใกล้กันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

3) หลักแห่งความสมบูรณ์ (Principle of closure) เป็นการรับรู้สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual constancy) ความคงที่ในการรับรู้มี 3 ประการ ได้แก่

1) การคงที่ของขนาด

2) การคงที่ของรูปแบบ รูปทรง

3) การคงที่ของสีและแสงสว่าง

การรับรู้ที่ผิดพลาด แม้ว่ามนุษย์มีอวัยวะรับสัมผัสถึง 5 ประเภทแต่มนุษย์ก็ยังรับรู้ผิดพลาดได้ เช่น ภาพลวงตา การรับฟังความบอกเล่าทำให้เรื่องบิดเบือนไป การมีประสบการณ์และค่านิยมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการรับรู้ถ้าจะให้ถูกต้องจะต้องรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสหลายทางผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองให้มากขึ้น

หลักการรับรู้สำหรับการศึกษา

1) การรับรู้จะพัฒนาตามวัยและความสามารถที่จะรับรู้สิ่งภายนอกอย่างถูกต้องและเหมาะสม

2) การรับรู้โดยการเห็นจะก่อให้เกิดความเข้าใจดีกว่า การได้ยินและประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสได้มากจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3) ลักษณะและวิธีการรับรู้ของแต่ละคน จะแตกต่างกันตามพื้นฐานของบุคลิกภาพและจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้และทรงตระของเขา

4) การเข้าใจผู้เรียนทั้งในด้านคุณลักษณะและสภาพแวดล้อมจะเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองของพฤติกรรมใดๆ จะขึ้นอยู่กับรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้ และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยการรับรู้ ประกอบด้วย ประสาทสัมผัสและปัจจัยทางจิต คือ ความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วยกระบวนการ 3 ด้าน คือ การรับสัมผัส การแปลความหมายและอารมณ์ การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory Motor) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (Sensory) ทั้ง 5 ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง จากการวิจัยมีการค้นพบว่า การรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการได้ยิน 13% การสัมผัส 6% กลิ่น 3% และรส 3% การรับรู้จะเกิดขึ้นมาน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพล

หรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า การที่มนุษย์จะรับรู้และสามารถพัฒนาจนเป็น การเรียนรู้ได้ดีหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

- 1) สติปัญญา ผู้มีสติปัญญาสูงกว่า ย่อมรับรู้ได้ดีกว่าผู้มีสติปัญญาต่ำกว่า
- 2) การสังเกตและพิจารณา ขึ้นอยู่กับความชำนาญ และความสนใจต่อสิ่งเร้า
- 3) คุณภาพของจิตในขณะนั้น ถ้ามีความเหนื่อยอ่อน เครียด หรืออารมณ์ขุ่นมัว อาจทำให้แปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัสได้ไม่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม หากสภาพจิตใจผ่อนคลาย ปลอดโปร่ง ก็จะทำให้การรับรู้และการเรียนรู้เป็นไปด้วยดี และเป็นระบบ

การจัดระบบการรับรู้ มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าไม่ได้รับรู้ตามที่สิ่งเร้าปรากฏแต่จะนำมาจัดระบบตามหลักดังนี้

1) หลักแห่งความคล้ายคลึง (Principle of Similarity) สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายกันจะรับรู้ ว่าเป็นพวกเดียวกัน โดยบุคคลจะรับรู้ได้ขึ้นเมื่อสิ่งเร้ามาเร้าประสาทที่ต้นตัว เกิดการรับสัมผัสกับอวัยวะรับสัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการแปลความหมายขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์เดิมและอื่นว่าสิ่งนั้นมีลักษณะ รูปร่างที่คล้ายกัน

2) หลักแห่งความใกล้ชิด (Principle of Proximity) สิ่งเร้าที่มีความใกล้กันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน โดยบุคคลจะรับรู้ได้ขึ้นเมื่อสิ่งเร้ามาเร้าประสาทที่ต้นตัว เกิดการรับสัมผัสกับอวัยวะรับสัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการแปลความหมายขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์เดิมและอื่นๆ ว่าสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์กัน มีลักษณะรูปร่างที่คล้ายกัน

3) หลักแห่งความสมบูรณ์ (Principle of Closure) เป็นการรับรู้สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น โดยบุคคลจะรับรู้ได้ขึ้นเมื่อ สิ่งเร้ามาเร้าประสาทที่ต้นตัว เกิดการรับสัมผัสกับอวัยวะรับสัมผัสด้วย ประสาททั้ง 5 แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการแปลความหมายขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์เดิมและอื่นๆ ว่าสิ่งนั้นไม่สมบูรณ์

ทฤษฎีการรับรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้น เป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้อง พิจารณาเลือกรูปแบบการสอนรวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน องค์ประกอบของการรับรู้ องค์ประกอบสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการรับรู้อยู่ด้วยกันหลายอย่างเพราะการรับรู้พื้นฐาน ที่สำคัญต่อการเข้าใจพฤติกรรมบุคคล สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) สมอและระบบประสาท ระบบประสาทของคนประกอบด้วยสมอง ไขสันหลัง และเส้นประสาทซึ่งเป็นอวัยวะทำหน้าที่รับความรู้สึกต่างๆ ทำให้มนุษย์มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความเข้าใจ สามารถเรียนรู้ วิเคราะห์ และควบคุมเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ดีกว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่า

สัตว์ชนิดอื่น ดังนั้นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความทรงจำ และการรับรู้ ต้องอาศัยการทำของสมองและระบบประสาทเป็นพื้นฐานสำคัญ

2) แรงขับ แรงขับเป็นภาวะการณ์กระตุ้นหรือเร้าให้ร่างกายแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา ในทางจิตวิทยาแบ่งแรงขับออกเป็น 2 อย่างคือ แรงขับพื้นฐานและแรงขับที่เกิดจากการรับรู้

3) สิ่งเร้าและแรงจูงใจ สิ่งเร้าและแรงจูงใจเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าและแรงจูงใจ จึงทำให้เกิดการตอบสนองขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน

4) การเสริมแรง เป็นการกระตุ้นให้บุคคลพัฒนาพฤติกรรมเพื่อการรับรู้ เพราะเมื่อแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับการเสริมแรงจึงอยากแสดงพฤติกรรมซ้ำอีก การเสริมแรงมีทั้งการเสริมแรงทางบวกและการเสริมแรงทางลบ เช่นเดียวกับแรงจูงใจ จะเห็นได้ว่า นอกจากการให้แรงจูงใจต่อผู้เรียนแล้ว การรู้จักเสริมแรงพฤติกรรมตอบสนองซึ่งเป็นที่พึงปรารถนาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในกระบวนการของการรับรู้ลำดับขั้นของการรับรู้ในกระบวนการรับรู้ของคนเรานั้นจะประกอบด้วยลำดับขั้นตอนพื้นฐานที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ด้วยกัน คือ

- 1) ประสบการณ์
- 2) ความเข้าใจ
- 3) ความนึกคิด

- ประสบการณ์ (Experiences) ในบุคคลปกติทุกคนจะมีประสาทรับรู้ด้วยกันทั้งนั้น ส่วนใหญ่ที่เป็นที่เข้าใจก็คือ ประสาทสัมผัสทั้งห้า ซึ่งได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้นและผิวหนัง ประสาทรับรู้เหล่านี้จะเป็นเสมือนช่องประตูที่จะให้บุคคลได้รับรู้และตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ถ้าไม่มีประสาทรับรู้เหล่านี้แล้ว บุคคลจะไม่มีโอกาสรับรู้หรือมีประสบการณ์ใดๆ เลย ซึ่งก็เท่ากับเขาไม่สามารถเรียนรู้สิ่งใดๆ ได้ด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับนั้นย่อมจะแตกต่างกัน บางชนิดก็เป็นประสบการณ์ตรง บางชนิดเป็นประสบการณ์แทน บางชนิดเป็นประสบการณ์รูปธรรมและบางชนิดเป็นประสบการณ์นามธรรมหรือเป็นสัญลักษณ์

- ความเข้าใจ (Understanding) หลังจากบุคคลได้รับประสบการณ์แล้ว ขึ้นต่อไปก็คือตีความหมายหรือสร้างมโนคติ (Concept) ในประสบการณ์นั้น กระบวนการนี้เกิดขึ้นในสมองหรือจิตของบุคคลเพราะสมองจะเกิดสัญญาณ (Percept) และมีความทรงจำ (Retain) ขึ้นซึ่งเราเรียกกระบวนการนี้ว่า “ความเข้าใจ” ในการเรียนรู้ นั้น บุคคลจะเข้าใจประสบการณ์ที่เขาประสบได้ก็ต่อเมื่อเขาสามารถจัดระเบียบ (Organize) วิเคราะห์ (Analyze) และสังเคราะห์ (Synthesis) ประสบการณ์ ต่างๆ จนกระทั่งหาความหมายอันแท้จริงของประสบการณ์นั้นได้

- ความนึกคิด (Thinking) ความนึกคิดถือว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมอง โดยความนึกคิดที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องเป็นความนึกคิดที่สามารถจัดระเบียบ (Organize) ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับให้เข้ากันได้ สามารถที่จะค้นหา ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดบูรณาการการเรียนรู้อย่างแท้จริง (ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory)

กระบวนการของการรับรู้ มีขั้นตอนดังนี้คือ

- มีสิ่งเร้า (Stimulus) มาเร้าอินทรีย์ (Organism)
- อินทรีย์เกิดการรับสัมผัส (Sensation) ประสาทสัมผัสทั้งห้า ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย
- ประสาทสัมผัสส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทเกิดการรับรู้ (Perception)
- สมองแปลผลออกมาว่าสิ่งที่สัมผัสคืออะไรเรียกว่าความคิดรวบยอด (Conception)
- พฤติกรรมได้รับค่าแปลผลทำให้เกิดความคิดรวบยอดที่เกิดการเรียนรู้ (Learning)
- เมื่อเกิดกระบวนการรับรู้บุคคลก็จะเกิดการตอบสนอง (Response) พฤติกรรมนั้นๆ

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตลักษณะ สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์

1. ด้านจิตลักษณะ ประกอบด้วยความฉลาดทางอารมณ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน การมีความรู้และประสบการณ์ด้าน IT และความเชื่ออำนาจในตน

1.1 ความฉลาดทางอารมณ์

ในปี ค.ศ.1990 นักจิตวิทยาชาวโลเวย์และเมเยอร์ ได้เอ่ยถึงความฉลาดทางอารมณ์เป็นครั้งแรกว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของความฉลาดทางสังคมประกอบด้วยความสามารถในการรู้อารมณ์และรู้สึกของตนเองและผู้อื่น สามารถแยกความแตกต่างของอารมณ์ที่เกิดขึ้น และใช้ข้อมูลนี้เป็นเครื่องชี้นำในการคิดและกระทำสิ่งต่างๆ ต่อมา แดเนียล โกลแมน นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และเป็นนักเขียนที่ใช้หลักวิทยาศาสตร์ให้กับหนังสือนิวยอร์กไทม์ ได้สานต่อแนวคิดนี้อย่างจริงจังจากชาวโลเวย์และเมเยอร์ โดยเขียนหนังสือเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ในปี 1995 ออกสู่สาธารณชน โดยเน้นความสามารถทางอารมณ์เป็นสิ่งที่สำคัญพอๆ กับความสามารถด้านอื่นๆ และบางทีอาจสำคัญกว่าด้วย หนังสือเล่มนี้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ผู้คนจึงเริ่มให้ความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้นและได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จและความสุขในชีวิตมนุษย์อีกด้วย

ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

คำว่าความฉลาดทางอารมณ์ ตรงกับคำว่า Emotional Quotient (EQ) ในภาษาอังกฤษ แต่นอกจากคำว่า Emotional Quotient แล้วยังคงมีคำอื่นๆ ที่ให้ความหมายใกล้เคียงกัน เช่น Emotional Intelligence, Emotional Ability, Interpersonal Intelligence และ Multiple Intelligence เป็นต้น และจากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ไว้ในหลายแง่มุม ดังนี้

ซาโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey & Mayer, 1990) ให้คำจำกัดความคำว่าความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึงความสามารถในการกำกับดูแล แยกแยะ อารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาเพื่อกำหนดแนวทางความคิดและการกระทำของตนเองได้บาร์-ออน (Bar-on, อ้างอิงใน วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2551) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นชุดของขีดความสามารถ สมรรถนะ และทักษะทางจิตพิสัย ที่ส่งผลต่อความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในการต่อสู้กับข้อเรียกร้อง และแรงกดดันต่างๆ จากสภาพแวดล้อม

โกลแมน (Goleman, 1998) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการระลึกรู้ถึงภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น เพื่อเป็นแรงจูงใจ และเพื่อจัดการอารมณ์ของตนเองและเพื่อความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้

เท็ดคัทดี เดชคง (2545) ให้ความหมายว่า EQ คือ ความสามารถทางด้านอารมณ์ในการรู้เข้าใจตนเอง เข้าใจ เห็นใจผู้อื่น มีความมุ่งมั่นอดทนรอคอยเพื่อไปยังเป้าหมาย มองโลกในด้านบวก และรู้จักจัดการกับปัญหาและความขัดแย้งของตนเองได้

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2546) ได้ให้ความหมาย ความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ คำว่า จัดการ หมายถึง การรู้จักอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น เข้าใจสาเหตุและความเป็นไปของอารมณ์ความรู้สึก เข้าใจความเกี่ยวข้องของความคิด ความรู้สึกและการกระทำ มีใจกว้างยอมรับความรู้สึกเชิงบวกและลบ แสดงอารมณ์อย่างเหมาะสมรู้จักเลือกว่าตนเองควรคิด รู้สึก หรือทำอะไร ตระหนักถึงอิทธิพลของอารมณ์และสามารถใช้อารมณ์ความรู้สึกให้เป็นประโยชน์

ทศพร ประเสริฐสุข (2545) ได้กล่าวสรุปความฉลาดทางอารมณ์ว่าหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถให้กำลังใจตนเองที่จะเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่างๆ รู้จักจัดความเครียด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข ประสบความสำเร็จในการเรียน ในอาชีพและประสบความสำเร็จในชีวิต

สัณฑ์ ศัลยศิริ (2548) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถในการบริหารอารมณ์อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ สามารถเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นรู้จักควบคุมอารมณ์ มีเหตุผล โดยไม่จำเป็นต้องเก็บกดและระเบิดอารมณ์ออกมาทีหลัง รู้จุดดีจุดด้อยของตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตมองโลกในแง่ดี สามารถจัดการกับความเครียดและแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบและรู้เท่าทัน

กรมสุขภาพจิต (2555) กล่าวว่า EQ มาจากคำว่า Emotional Quotient หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุขจากการศึกษาคำจำกัดความของคำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ที่นักวิชาการนิยามไว้

อาจสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงสภาวะอารมณ์ของตนเอง จัดการอารมณ์ อดทนต่อแรงกดดันและตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลรอบข้าง นอกจากความฉลาดทางอารมณ์แล้วยังมีความฉลาดด้านอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต

อีคิว หรือ E.Q. มาจากคำว่า Emotional Quotient หมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2557)

อีคิว ถือเป็นเรื่องใหม่ในแวดวงการศึกษาและจิตวิทยา เพราะเพิ่งได้รับความสนใจและยอมรับในความสำเร็จอย่างจริงจังเมื่อ 10 กว่าปีมานี้ เดิมเคยเชื่อกันว่า ความสามารถทางเชาวน์ปัญญาหรือไอคิว คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ มีชีวิตที่ดีและมีความสุข ต่อมา นักจิตวิทยาเริ่มตั้งข้อสงสัยต่อความเชื่อความเข้าใจดังกล่าว เพราะไม่เชื่อว่าความสำเร็จและความสุขในชีวิตของคนๆ หนึ่งจะขึ้นอยู่กับความสามารถทางเชาวน์ปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เนื่องจากในระยะนั้นยังไม่มีข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่เพียงพอ ความคิดนี้จึงถูกละเลยไปอย่างน่าเสียดาย จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1990 ซาโลเวย์และเมเยอร์ สองนักจิตวิทยาได้นำความคิดนี้มาพูดถึงอีกครั้ง โดยเอ่ยถึงความฉลาดทางอารมณ์ เป็นครั้งแรกว่า "เป็นรูปแบบหนึ่งของความฉลาดทางสังคมที่ประกอบด้วยความสามารถในการรู้อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นสามารถแยกความแตกต่างของอารมณ์ที่เกิดขึ้น และใช้ข้อมูลนี้เป็นเครื่องชี้นำในการคิดและกระทำสิ่งต่างๆ" จากนั้น แดเนียล โกลแมน นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ก็สานต่อแนวคิดนี้อย่างจริงจังโดยได้เขียนเป็นหนังสือเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) และได้ให้ความหมายของอีคิวว่า "เป็นความสามารถหลายด้าน ได้แก่ การเร่งเร้าตัวเองให้ไปสู่เป้าหมาย มีความสามารถควบคุมความขัดแย้งของตนเอง รอคอยเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่า มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ไม่สบายต่าง ๆ มีชีวิตอยู่ด้วยความหวัง" หลังจากหนังสือความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ของแดเนียล โกลแมน ออกสู่สาธารณชน ผู้คนก็เริ่มให้ความสนใจกับความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้น ประกอบกับระยะหลังมีงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ อีคิวหรือความฉลาดทางอารมณ์ จึงได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จและความสุขในชีวิตมนุษย์ กลายเป็นเรื่องฮิตที่มาแรงแซงหน้าไอคิวไปในระยะหลัง

กรมสุขภาพจิตได้พัฒนาแนวคิดเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ ที่ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- 1) ความดี
- 2) ความเก่ง
- 3) ความสุข

ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง

- รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง
- ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้
- แสดงออกอย่างเหมาะสม

ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น

- ใส่ใจผู้อื่น
- เข้าใจและยอมรับผู้อื่น

- แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม
- ความสามารถในการรับผิดชอบ
- รู้จักการให้ รู้จักการรับ
- รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย
- เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
- เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ
- แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
- ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง
- รู้ศักยภาพของตนเอง
- สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้
- มีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย
- ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา
- รับรู้และเข้าใจปัญหา
- มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
- มีความยืดหยุ่น
- ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น
- รู้จักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
- กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
- แสดงความเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์
- สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง
- พอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางใจ ความภูมิใจในตนเอง
- เห็นคุณค่าในตนเอง
- เชื่อมั่นในตนเอง
- ความพึงพอใจในชีวิต
- รู้จักมองโลกในแง่ดี
- มีอารมณ์ขัน
- พพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่
- ความสงบทางใจ
- มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข
- รู้จักผ่อนคลาย
- มีความสงบทางจิตใจ
- ความฉลาดทางอารมณ์ = เข้าใจตนเอง + เข้าใจผู้อื่น + แก้ไขความขัดแย้งได้ เข้าใจ
- ตนเอง ---> เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกและความต้องการในชีวิตของตนเอง
- เข้าใจผู้อื่น ---> เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น และสามารถแสดงออกมาได้อย่าง
- เหมาะสม แก้ไขความขัดแย้งได้ ---> เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขจัดการให้ผ่านพ้นไปได้อย่างเหมาะสม
- ทั้งปัญหาความ เครียดในใจหรือปัญหาที่เกิดจากการขัดแย้งกับผู้อื่น

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์
นักวิชาการได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้
ดังต่อไปนี้

Goleman (1998) ได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็น 2 แง่มุมคือ

1) ความสามารถส่วนบุคคล คือ การจัดการอารมณ์ของตนเอง ซึ่งแบ่งเป็นหัวข้อย่อย
ดังนี้

1.1) การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) คือการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก
และแรงผลักดันในตนเอง

1.2) การควบคุมตนเอง (Self-Regulation) คือความสามารถในการควบคุม
อารมณ์จากสิ่งกระตุ้นในทางลบ รู้จักหยุดคิดก่อนกระทำการใดๆ

1.3) การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Internal Motivation) คือการมีแรงกระตุ้นใน
ตนเองให้ทำงานสำเร็จตามเป้าหมายและมองโลกในแง่ดีแม้ต้องประสบกับความล้มเหลว

2) ความสามารถทางสังคม คือการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง
ซึ่งแบ่งเป็นหัวข้อย่อยดังนี้

2.1) ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) คือ ปฏิบัติต่อ
ผู้อื่นอย่างเหมาะสมและมีความรู้สึกไวต่อความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม

2.2) ทักษะทางสังคม (Social Skills) คือความสามารถในการสร้างและรักษา
ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง มีทักษะในการจูงใจ และมีความเป็นผู้นำ

Brackett (2010) ได้เสนอว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีองค์ประกอบ 4 ประการ
ได้แก่

1) การรับรู้ ประเมิน และการแสดงออกทางอารมณ์ (Perception Appraisal and
Expression of Emotion) อันประกอบด้วย

1.1) ความสามารถในการระบุสภาวะทางกาย สภาวะทางอารมณ์และความคิด
ของตนเอง

1.2) ความสามารถในการระบุสภาวะทางอารมณ์ของบุคคลอื่น ผ่านภาษา เสียง
รูปลักษณะและพฤติกรรม

1.3) ความสามารถในการแสดงออกทางอารมณ์อย่างถูกต้องและความสามารถในการ
แสดงออกความต้องการอันเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์นั้นๆ

1.4) ความสามารถในการจำแนกระหว่างถูกหรือผิด การแสดงออกทางอารมณ์
อย่างจริงใจหรือไม่จริงใจ

2) การก่อให้เกิดความคิด (Emotional Facilitation of Thinking) อันประกอบด้วย

2.1) การใช้อารมณ์เป็นตัวจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง โดยอารมณ์จะนำให้ตนเอง
สนใจในข้อมูลที่สำคัญกว่าก่อน

2.2) การใช้อารมณ์เป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจและการจดจำในด้านความรู้สึก

2.3) การเปลี่ยนแปลงของอารมณ์จะเป็นตัวเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มองโลก
จากหลากหลายมุมมองขึ้น

- 2.4) ภาวะอารมณ์ต่างๆ ก่อให้เกิดวิถีทางการแก้ไขปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใด
- 3) การเข้าใจและวิเคราะห์อารมณ์ และการใช้ความรู้ทางอารมณ์ (Understanding and Analyzing Emotions; Employing Emotional Knowledge) อันประกอบด้วย
- 3.1) ความสามารถในการระบุสภาวะทางอารมณ์และตระหนักรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างตัวอารมณ์และคำที่ใช้สื่ออารมณ์นั้นๆ เช่น ความรู้สึกรักและความรู้สึกชอบ
  - 3.2) ความสามารถในการตีความหมายที่ซ่อนอยู่ในอารมณ์ เช่น ความเสียใจย่อมเป็นความรู้สึกที่สืบเนื่องมาจากความสูญเสีย
  - 3.3) ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกอันซับซ้อน กล่าวคือเมื่อมีอารมณ์หลากหลายอารมณ์เกิดขึ้น ในขณะเดียวกัน เช่น ทั้งรัก ทั้งเกลียด
  - 3.4) ความสามารถในการรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาวะอารมณ์อย่างหนึ่งไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่น เปลี่ยนจากความโกรธไปเป็นความละอายใจ
- 4) อารมณ์ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางสติปัญญา (Reflective Regulation of Emotions to Promote Emotional and Intellectual Growth) อันประกอบด้วย
- 4.1) ความสามารถในการเปิดใจยอมรับอารมณ์ทั้งทางบวกและทางลบ
  - 4.2) ความสามารถในการเลือกที่จะมีส่วนร่วมหรือเลือกที่จะถอนตัวจากอารมณ์โดยดูว่าทางเลือกใดจะเกิดประโยชน์กว่า
  - 4.3) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้อื่น
  - 4.4) ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่นโดยการทำให้ความรู้สึกทางลบเบาบางลง โดยไม่ได้กดขี่อารมณ์นั้นไว้ รวมทั้งสามารถแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเหมาะสม

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2551) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักจิตวิทยาหลายท่านไว้ดังนี้

กรอบแนวคิดของ Cooper & Sawaf กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ความรอบรู้ในอารมณ์ (Emotional Literacy) รู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้และไหวพริ้วทันว่าอารมณ์ของตนเองผันแปรไปเช่นไร
- 2) ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotion Fitness) ปรับวางอารมณ์ของตนได้อย่างยืดหยุ่น รู้กาลเทศะแม้เผชิญความลำบากใจ
- 3) ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) ระดับความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา
- 4) ความผันแปรทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) ความสามารถในการใช้อารมณ์เพื่อความคิดสร้างสรรค์

Bar-on ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบ่งเป็น 5 หมวด 16 คุณลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) ความสามารถภายในตนเอง
  - 1.1) ตระหนักรู้จักตน

- 1.2) เข้าใจภาวะอารมณ์ของตน
- 1.3) กล้าแสดงความคิดและความรู้สึกของตน
- 1.4) การเป็นอิสระเอกเทศ
- 1.5) การประจักษ์แจ้งแห่งตน
- 2) ทักษะของความเก่งคน
  - 2.1) ตระหนักรู้เท่าทันในความคิด ความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี
  - 2.2) ความรับผิดชอบทางสังคม
  - 2.3) สร้างสายสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี
- 3) ความสามารถในการปรับตัว
  - 3.1) ตีความเข้าใจสถานการณ์ต่างๆได้ดี
  - 3.2) ยืดหยุ่นในความคิดความรู้สึกของตนได้ดี
  - 3.3) แก้ปัญหาและสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี
- 4) กลยุทธ์ในการบริหารความเครียด
  - 4.1) จัดการกับความเครียดได้ดี
  - 4.2) ควบคุมอารมณ์ของตนได้ดี
- 5) ปัจจัยด้านแรงจูงใจและภาวะอารมณ์
  - 5.1) มองโลกในแง่ดี
  - 5.2) สร้างความสนุกสนานให้เกิดแก่ตนเองและผู้อื่นได้ดี
  - 5.3) รู้สึกและแสดงออกซึ่ง ความเป็นสุขให้ปรากฏได้

สรุปองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ โดยยึดแนวคิดของ Salovey & Gardner และ Goleman เป็นแนวทาง โดยสรุปว่า ความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบใหญ่ ดังนี้

1) การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness หรือ knowing one's emotion) คือ ความสามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองตามความเป็นจริงสามารถประเมินตนเองได้อย่างชัดเจนตรงไปตรงมา รู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ชัดตรง รักษาคำพูด มีจรรยาบรรณ มีสติ เข้าใจตนเอง

2) บริหารจัดการอารมณ์ของตน (managing emotion) หรือเรียกว่าการควบคุมตนเอง (self-regulation) คือ ความสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถควบคุมตนเอง เป็นคนที่น่าไว้วางใจได้ มีคุณธรรม มีความสามารถในการปรับตัว สร้างแนวคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

3) การจูงใจตนเอง (motivation oneself) คือ ความสามารถในการจูงใจตนเอง ที่เรียกว่าจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ มองโลกในแง่ดี สามารถนำอารมณ์ ความรู้สึกมาสร้างพลังในการทำสิ่งต่างๆ ให้กำลังใจตนเองในการคิดและกระทำอย่างสร้างสรรค์

4) การรู้จักสังเกตความรู้สึกของผู้อื่น (recognizing emotion in others) หรือ Goleman เรียกว่า empathy คือ ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีใจให้บริการ แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

5) การดำเนินความสัมพันธ์กับผู้อื่น (handling relationships) เป็นทักษะทางสังคม รู้เท่าทันอารมณ์ของผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความเป็นผู้นำ ประกอบด้วย การสื่อสารที่ดี การบริหารความขัดแย้ง เป็นต้น

เท็ดคักดี เดซคง (2545) กล่าวว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วย

- 1) ความสามารถในการอดทนรอคอย (Perseverance)
- 2) ความสามารถในการมองโลกในด้านบวก (Optimism)
- 3) ความรู้จักและเข้าใจในตนเอง (Self-Awareness)
- 4) ความเข้าใจ เห็นใจผู้อื่น (Empathy)
- 5) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและความซับซ้อนใจ (Problem Solving)

องค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2550)

ประกอบด้วย 3 ด้านคือ

1) ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง หมายถึง รู้จักอารมณ์และความต้องการของตนเอง ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้แสดงออกอย่างเหมาะสม

1.2) ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น หมายถึง ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่นแสดงความเป็นใจอย่างเหมาะสม

1.3) ความสามารถในการรับผิดชอบ หมายถึง รู้จักการให้ รู้จักการรับ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2) ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2.1) ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง หมายถึง รู้ศักยภาพของตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้ มีความมุ่งมั่นที่จะไปถึงเป้าหมาย

2.2) ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา หมายถึง รับรู้และเข้าใจปัญหา มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่น

2.3) ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น หมายถึง รู้จักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม แสดงความเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์

3) ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางใจ

3.1) ภูมิใจในตนเอง หมายถึง เห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง

3.2) พึงพอใจในชีวิต หมายถึง รู้จักมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน พอใจในสิ่งที่ตนเองมี

3.3) มีความสงบทางใจ หมายถึง มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย มีความสงบทางจิตใจ

ความสำคัญและประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์

ในอดีตนั้น มีความเชื่อกันว่า บุคคลที่มีสติปัญญาดี มีผลการเรียนดี จะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและในการดำเนินชีวิต แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการมีสติปัญญาดีเพียงอย่างเดียว นั้น ไม่ใช่หลักประกันว่าจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น นักจิตวิทยาได้หันมาสนใจในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้น ด้วยเห็นว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้าใจภาวะอารมณ์ของตนเองจัดการอารมณ์ได้ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้างได้ ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

นักจิตวิทยาและนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการมีความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

Goleman (1998) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์สามารถทำนายความสำเร็จในการเรียนการทำงานและในชีวิตได้ ความฉลาดทางอารมณ์อยู่เบื้องหลังของความสุข ความสามารถในการปรับตัวและความสำเร็จในชีวิตมนุษย์

อุมพร ตรังคสมบัติ (2546) กล่าวว่า อารมณ์มีบทบาทสำคัญกับชีวิตเป็นอย่างมาก มีอิทธิพลต่อความคิด การกระทำ ร่างกาย จิตใจและความสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้น ความฉลาดทางอารมณ์ (ตระหนัก เข้าใจและควบคุมได้) จึงเป็นตัวที่กำหนดว่าเราจะประสบความสำเร็จและมีความสุขหรือไม่

วิระวัฒน์ ปันนิตามัย (2551) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ก่อให้เกิดการทำงานร่วมมือที่สร้างสรรค์ สนองเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างราบรื่น อุดหนุน เข้าใจต่อกัน เกื้อหนุนให้มีการใช้ศักยภาพของคนอย่างสูงสุด เมื่อนำไปประกอบกับภูมิปัญญาจะก่อให้เกิดการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ เกิดการจัดการที่ให้เกิดยรรยง ยอมรับ เกื้อหนุนแก่กันและกัน เพิ่มพูนความคิดสร้างสรรค์ กล้าเสี่ยง กล้าคิดริเริ่ม ลดการโจมตี การนินทา ก้าวร้าวและความไม่ยืดหยุ่นต่อกัน

กรมสุขภาพจิต (2555) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีความสามารถในการรับรู้ เข้าใจและจัดการกับความรู้สึกของตนเองได้ดี อีกทั้งเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นจึงมักจะประสบความสำเร็จ มีความพึงพอใจในชีวิตและสามารถสร้างสรรค์งานใหม่ออกมาได้เสมอการมีความฉลาดทางอารมณ์สูง ส่งผลต่ออย่างยิ่งต่อความพึงพอใจในหน้าที่การงานและต่อตนเองอีกด้วย

สรุปได้ว่า การมีความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความสามารถในการปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในหน้าที่การงาน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและมีผลให้มีสุขภาพกายที่ดีอีกด้วย

คุณลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

วิระวัฒน์ ปันนิตามัย (2551) กล่าวว่า ผู้มีลักษณะความฉลาดทางอารมณ์สูงมีลักษณะ

ดังนี้

- 1) รู้จักตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ของตน รู้จุดเด่นจุดด้อยในตัวเอง
  - 2) ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก การแสดงออกของตนเองได้ให้ถูกกับกาลเทศะ ปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี
  - 3) สร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดริเริ่ม ไม่ท้อถอยง่าย
  - 4) แสดงความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักรู้ในความรู้สึกความต้องการของผู้อื่นได้ดี สร้างและรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้
  - 5) มีทักษะทางสังคมที่ดี ซึ่งเป็นผลมาจากพัฒนาการในขั้นแรก ผู้มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีมารยาท มีอารมณ์ขัน แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีไหวพริบ สร้างความร่วมมือจากคนหลายๆ ฝ่ายได้
- ฟองพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545) กล่าวว่า บุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีลักษณะดังนี้

- 1) รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง สามารถควบคุม จัดการและแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีสติที่สามารถรับรู้และตระหนักรู้ได้ว่าขณะนี้กำลังทำอะไร รู้สึกอย่างไร และสามารถรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (Self awareness)
- 2) มีพลังใจ มีแรงบันดาลใจที่จะกระทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุเป้าหมาย (Self-motivation)
- 3) สามารถอดทนต่อสภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถเผชิญกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้อย่างเหมาะสม (Stress tolerance)
- 4) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ไม่ยึดมั่นถือมั่น
- 5) สามารถควบคุมตนเองได้
- 6) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (To have empathy for others)
- 7) มีสัมพันธภาพที่บ่งบอกถึงความไว้วางใจผู้อื่น (trusting relationships) มีความจริงใจและซื่อสัตย์
- 8) มีความคิดริเริ่ม (Initiative) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
- 9) มองโลกในแง่ดี (Optimism)

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2557) กล่าวว่า ลักษณะ 10 ประการของผู้มีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูง มีดังนี้

- 1) รับรู้อารมณ์ของตนเองมากกว่าจะกล่าวโทษผู้อื่นหรือสถานการณ์
- 2) สามารถแยกแยะระหว่างความคิดและความรู้สึกได้
- 3) มีความรับผิดชอบต่อความรู้สึกของตนเอง
- 4) รู้จักใช้ความรู้สึกเพื่อช่วยในการตัดสินใจ
- 5) นับถือในความรู้สึกเพื่อของผู้อื่น
- 6) เมื่อถูกกระตุ้นให้โกรธ จะสามารถควบคุมจิตใจไม่ให้โกรธได้ และสามารถแปรความโกรธให้เป็นพลังในทางสร้างสรรค์ได้
- 7) เข้าใจ เห็นอกเห็นใจและยอมรับในความรู้สึกของผู้อื่น
- 8) รู้จักฝึกหาคคุณค่าในทางบวกจากอารมณ์ในทางลบ

9) ไม่ชอบแนะนำ สิ่ง ควบคุม วิพากษ์วิจารณ์ ตัดสินหรือสั่งสอนผู้อื่นเพราะเข้าใจดีว่าผู้ที่ได้รับการกระทำดังกล่าวจะรู้สึกไม่ได้อย่างไร

10) หลีกเลี่ยงการปะทะอารมณ์กับคนที่ไม่ยอมรับหรือไม่เคารพความรู้สึกของผู้อื่น ส่วนผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ มีลักษณะดังนี้

- 1) ไม่รับผิดชอบต่อความรู้สึกของตนแต่วิพากษ์ตำหนิผู้อื่น
- 2) บอกไม่ได้ว่าทำไมตนถึงคิดรู้สึกเช่นนั้น
- 3) กล่าวหาโจมตี ตำหนิ ตัดสิน ทำลายขวัญกำลังใจผู้อื่น
- 4) มุ่งวิเคราะห์ผู้อื่นมากกว่าแสดงความเข้าใจอกเข้าใจ
- 5) บุ่มบ่ามทึบทัก มักคิดแทนเรา
- 6) แสดงความไม่ซื่อตรงเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของตน
- 7) พุดสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง
- 8) ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ บางทีก็แสดงปฏิกิริยากับสิ่งเล็กๆ น้อยๆ อย่างเกินเหตุ
- 9) ขาดสติสัมปชัญญะ สิ่งที่พูดกับสิ่งที่ทำตรงกัน
- 10) ผูกใจเจ็บ อาฆาตแค้น ให้อภัยคนไม่ได้
- 11) ชอบทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาผิด
- 12) ยัดเยียดความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ให้คู่ฟัง/คนอื่น
- 13) เผยความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นกับตัวเองไม่ได้
- 14) ไม่ใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
- 15) พุดออกมาโดยไม่คิดถึงหัวอกผู้อื่น
- 16) ยึดมั่นในความคิดความเชื่อของตนเองใจไม่เปิดกว้าง
- 17) เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี พุดขัดจังหวะ บั่นทอนขวัญและกำลังใจของคู่สนทนา เน้นข้อเท็จจริง

มากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึก

18) ใช้ภูมิปัญญาของตน วิพากษ์ ตำหนิผู้อื่นสร้างภาพว่าตนฉลาดเหนือกว่าผู้อื่นไม่รู้ไม่สนใจว่าคนอื่นจะมองตนอย่างไร

จากคุณลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะสามารถ รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ และเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงได้ มีการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน ไม่ยอมแพ้กับอุปสรรคหรือปัญหาได้ง่ายๆ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีความยืดหยุ่น รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้และใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

สุรางค์ โค้วตระกูล (2552) และ นันทนา สุรักษา (2545) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีบทบาทสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตการทำงาน ชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัวและสังคม ความฉลาดทางอารมณ์สามารถเพิ่มพูน ฝึกฝนและเพิ่มทักษะได้ การเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์โดยวิธีการฝึกใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นวิธีการที่จะช่วยส่งเสริมหล่อหลอมให้เกิดการพัฒนาความ

ฉลาดทางอารมณ์ในแง่ของวัตถุประสงค์ของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้นมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชน เป็นผู้ที่มีความบุคลิกภาพที่ดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
- 2) เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก
- 3) พัฒนาการมองโลกในแง่ดี อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความคิด ความรู้สึกและทัศนคติในการทำงาน
- 4) พัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อความหมายเพื่อเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญในการดำรงชีวิต
- 5) พัฒนาความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตน ได้เป็นคนที่มีสติ สามารถตระหนักรู้ตนและอารมณ์ของตน
- 6) พัฒนาความซื่อตรง (integrity) ซื่อสัตย์ รักษาความลับ สัญญา ตรงไปตรงมาเป็นคุณลักษณะที่สังคมปรารถนา
- 7) พัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สามารถจัดการทางอารมณ์ของตนในสถานการณ์ต่างๆ ได้
- 8) พัฒนาแรงจูงใจในตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ผล
- 9) พัฒนาความสามารถในการเข้าใจ รู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา
- 10) พัฒนาการควบคุมตนเอง (self-control) ซึ่งเป็นการปรับพฤติกรรมตนเองให้เหมาะสม
- 11) พัฒนาจิตใจใฝ่บริการ (service minded) อันเป็นรากฐานสันติสุขในสังคม
- 12) พัฒนาความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง (conflict management)
- 13) พัฒนาความรู้สึกเข้าถึงมนุษย์และความเป็นมนุษย์รู้จักชื่นชมงานดนตรี ศิลปะ มีความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างสภาวะทางอารมณ์ ให้เป็นคนมีอารมณ์ดี
- 14) พัฒนาความมีคุณธรรม

บทบาทครูในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์

Janet Pickard Kremenitzer อาจารย์ภาควิชาการศึกษาปฐมวัยแห่งมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และ Regina Miller ศาสตราจารย์ด้านการศึกษานานาชาติแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์ตฟอร์ด สหรัฐอเมริกา กล่าวว่า ครูระดับปฐมวัยจำเป็นต้องเป็นมีความฉลาดทางอารมณ์สูงเพื่อจะสามารถจัดการกับความตึงเครียดที่เกิดจากวิชาชีพได้ นอกจากนี้ครูผู้มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กนักเรียนในปกครองด้วย อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ใดๆ ในชีวิตของเด็กปฐมวัยจะเป็นรากฐานสำคัญให้กับชีวิตของเด็กในอนาคต การที่ครูปฐมวัยจะมีความสามารถในการปลุกฝังให้เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์สูงได้นั้น ครูจะต้องพิจารณาถึงระดับความฉลาดทางอารมณ์ของตนเองเสียก่อน (Janet & Regina, 2008)

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2551) กล่าวว่า ผู้บริหาร ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนและนักเรียนควรถือเป็นหน้าที่ในการที่จะร่วมกันพัฒนาเยาวชนอารมณ์ในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กรไปพร้อมๆ กัน ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนมีความสำคัญมากที่สุดในการสร้าง ความฉลาดทางอารมณ์ในชั้นเรียน วิธีการที่สำคัญที่สุดในการเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ให้กับผู้เรียน คือครูผู้สอนจะต้องสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ควบคุมความรู้สึกทางลบได้อย่างเหมาะสม ตามสภาพความเป็นจริงและมีสุขภาพที่สมบูรณ์ การเป็นครูที่ดี บางที่อาจไม่ต้องเก่งเป็นที่ 1 แต่ต้อง เป็น “แม่แบบที่ดี” อย่างที่อยากจะ “เอาเยี่ยงอย่าง” เด็กจะฟังพาและไว้วางใจได้ เป็นต้นแบบที่ดี ที่เด็กจะได้ลอกเลียนเพราะนี่คือรากฐานสำคัญของการสร้างคนดีในสังคม

เทคนิคการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษาการที่เด็กจะเรียนดี มีอนาคตที่ดี นอกจากความสามารถทางวิชาการแล้ว ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ อีกมาก โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ เต็มไปด้วยสิ่งยั่วยุ พบว่า เด็กจำนวนไม่น้อยที่เผชิญปัญหาทางด้านอารมณ์ความรู้สึก จนทำให้เสีย โอกาสทางการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียนหรือ ปัญหาด้านพฤติกรรมอื่นๆ ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้มีที่มาจากความอ่อนแอทางเชาวน์ปัญญา แต่มาจากความ อ่อนแอทางอารมณ์ที่ไม่สามารถรู้เท่าทันและจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกทั้งของตนเองและผู้อื่นได้ ความฉลาดทางอารมณ์จึงเกี่ยวข้องกับความรู้สึกทั้งของตนเองและของผู้อื่น ครูจึงควรให้ความสนใจ กับประสบการณ์ทางอารมณ์ของเด็กโดยมีเทคนิคการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษา ดังนี้

1) ประชาธิปไตยในการเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นประชาธิปไตย มีความ อิสระที่จะแสดงความคิดเห็น มีความเคารพในกันและกัน ครูต้องรับฟังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นว่า ความรู้สึกของตนเป็นที่รับฟัง ไม่ใช่สิ่งที่ไม่มีความหมายหรือไร้คนสนใจ

2) เรียนรู้เรื่องอารมณ์ หน้าที่ของครูอาจารย์ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์คือการ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความรู้สึก อารมณ์ของตน มีการแสดงออกที่เหมาะสมกับบุคคลและสถานที่ที่มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

3) เริ่มต้นให้ดี เริ่มที่ครูคือการที่ครูทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้เรียน เช่น การเรียนรู้ที่จะ เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกลักษณะของตนเอง ระมัดระวังคำพูดและการแสดงอารมณ์ให้ เหมาะสมอยู่เสมอ

1.2 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน

ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีการอธิบายไว้มากมาย ซึ่งสามารถอธิบายพอสังเขปได้ดังนี้

Atkinson (1964 อ้างใน ภคพล นันทาวิราช, 2551) กล่าวว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ ความรู้สึกภาคภูมิใจในผลงานที่เกิดขึ้น สิ่งกระตุ้นหรือแรงผลักดันที่จะทำให้บุคคลประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้นขึ้นอยู่กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ เนื่องจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวกำหนดที่สำคัญของความมุ่งหวัง ความพยายาม ความอดทน โดยการ แสดงออกที่เกิดจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เรียกว่าพฤติกรรมมุ่งสัมฤทธิ์

Hilgard (1983 อ้างใน ภัคพล นันทาวีราช, 2551) กล่าวว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแรงจูงใจชนิดหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีการกระทำเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ใดก็ตามมาตรฐานอันดีเยี่ยม

ภัคพล นันทาวีราช (2551) ให้ความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าหมายถึง ลักษณะของความคาดหวัง ความปรารถนาที่จะมีพฤติกรรมให้ลุล่วงได้ดีโดยอาจมีสิ่งล่อใจหรือมีความพึงพอใจ และมีการกำหนดและเปรียบเทียบกับมาตรฐานต่างๆ ตามที่บุคคลเป็นผู้กำหนด

วรวรรณ สีสถาน (2551) ให้ความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าหมายถึง ความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จ ความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่จะเอาชนะอุปสรรค

เอื้อมพร บังสรวง (2551) ให้ความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าหมายถึง แรงจูงใจที่จะทำให้คนมุ่งประสิทธิภาพในการทำงาน มีความกระตือรือร้นที่จะพยายามทำงานให้ได้ผลดีเยี่ยม พยายามที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะทำกิจกรรมอะไรคือมีจิตใจมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง ทำงานด้วยความพิถีพิถัน ละเอียดรอบคอบ เป็นต้น

ณัฐิกา บุรณกุล (2552) ให้ความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าหมายถึง ความปรารถนาที่จะกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการวางแผนการทำงาน ลงงนา ต้องการงานออกมามีประสิทธิภาพโดยใช้ความพยายามมุ่งมั่นในการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ชอบทำงานที่มีลักษณะยากและท้าทายความสามารถ ต้องการข้อมูลย้อนกลับของผลการกระทำในทันทีอย่างชัดเจนและมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ทำเสมอ

ศิริณา พงคหลา (2552) ให้ความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าหมายถึง ความต้องการของบุคคลที่ปรารถนาทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยมักตั้งเป้าหมายในการทำงานและเลือกงานที่ท้าทาย ชอบแข่งขันกับบุคคลอื่นและตนเอง อีกทั้งยังชอบปรับปรุงผลงานของตนเองให้ดีขึ้น แม้จะเผชิญกับอุปสรรค

สรุปได้ว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาที่แสดงถึงความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ คือ มีความทะเยอทะยาน ตั้งใจและมุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มีการกำหนดเป้าหมายที่เป็นไปได้ มีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และมีความอดทน

ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

นักวิชาการหลายท่านศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่ามีทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับเป็นที่แพร่หลายดังนี้

ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ Murray (1930 อ้างใน ศิริณา พงคหลา, 2552) มีหลักพื้นฐานความคิดว่าความต้องการของมนุษย์คือหน่วยพื้นฐานของการวิเคราะห์ อาจจัดบุคคลเข้าไว้เป็นกลุ่มตามกำลังความต้องการด้านบุคลิกภาพจากตัวแปรต่างๆ ซึ่งความต้องการเหล่านี้เป็นเครื่องบอกให้ทราบถึงศูนย์กลางของพลังกระตุ้น ทั้งในแง่ความเข้มและทิศทางของพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมายโดยเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ โดยทฤษฎีอธิบายว่าบุคคลอาจมีความต้องการด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านสูงหรือต่ำในเวลาเดียวกัน ซึ่งความต้องการที่จำเป็นของบุคคลมี 4 ประการคือ

1.2.1 ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) คือ ความต้องการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

1.2.2 ความต้องการมีมิตรสัมพันธ์ (Need for Affiliation) คือ ความต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น

1.2.3 ความต้องการอิสระ (Need for Autonomy) คือ ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง

1.2.4 มีอำนาจ (Need of Power) คือ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่นและต้องการควบคุมคนอื่นให้อยู่ในอำนาจของตน

ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ Atkinson (1985 อ้างใน ประเมศว วัฒนโสภาส, 2548) ได้อธิบายทฤษฎีในรูปของโมเดลเชิงคณิตศาสตร์ โดยอาศัยพื้นฐานทฤษฎีการตัดสินใจ (Theory of Decision Making) เพื่อทำนายแนวโน้มของพฤติกรรมมุ่งสัมฤทธิ์และได้สรุปว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อบุคคลในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ มีผลมาจากความสัมพันธ์ของปัจจัย 6 ประการ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แรงจูงใจ หลีกเลี่ยงความล้มเหลว คุณค่าของเครื่องล่อเชิงบวกต่อความสำเร็จ คุณค่าของเครื่องล่อเชิงลบต่อความล้มเหลว ความเป็นไปได้ที่จะสำเร็จและความเป็นไปได้ที่จะล้มเหลว

สรุปได้ว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เกิดได้จากปัจจัยหลายอย่างมีแรงจูงใจประเภทต่างๆ ที่ผลักดันให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยเกี่ยวข้องกับความต้องการสวนตนเอง ผลที่จะเกิดต่อความสัมพันธ์กับผู้อื่นและผลอันจะได้รับตอบแทนจากสังคม

1.3 ความเชื่ออำนาจในตน

ความเชื่ออำนาจในตนหรือมโนภาพแห่งตนเป็นส่วนสำคัญในการอธิบายถึงที่มาของเอกลักษณ์แต่ละบุคคล มีการสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบายองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ Combs & Snygg (1959 อ้างใน อัจฉริยา กิ่งแก้ว, 2551) อธิบายว่ามโนภาพแห่งตนเป็นความคิดและการรับรู้ในความสามารถของบุคคลและทุกๆ สิ่งเกี่ยวกับตน โดยมีความเชื่อว่าบุคคลพยายามที่จะไปสู่ความสำเร็จในการปรับมโนภาพแห่งตน เพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตที่สมบูรณ์บนพื้นฐานความต้องการนี้เอง การรับรู้เกี่ยวกับตนจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลโดยเชื่อว่าการแสดงออกของบุคคลในทุกๆ สถานการณ์ขึ้นอยู่กับกับการรับรู้ของแต่ละบุคคลและการควบคุมจะปฏิเสธหรือบิดเบือนการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกับมโนภาพแห่งตนแต่ละเลือกรับรู้และแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับมโนภาพแห่งตนเท่านั้นและได้อธิบายธรรมชาติของมโนภาพแห่งตน ดังนี้

1.3.1 มโนภาพแห่งตนมีผลต่อการรับรู้ของบุคคล โดยบุคคลจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่สอดคล้องกับมโนภาพแห่งตนและแสดงพฤติกรรมตามการรับรู้นั้น

1.3.2 มโนภาพแห่งตนผันแปรไปตามความถูกต้องและชัดเจนของการรับรู้ของบุคคล ซึ่งการรับรู้ของบุคคลจะถูกต้องชัดเจนเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ การตั้งใจและประสบการณ์หรือทักษะที่เคยมีมา

1.3.3 บางครั้งการรับรู้เกี่ยวกับตนเองอาจปรากฏออกมามากกว่าที่บุคคลรับรู้อย่างแท้จริง เพราะบุคคลอาจต่อต้านตนเองตามการรับรู้และพยายามที่จะเบี่ยงเบนตนเองไปจากการรับรู้

1.3.4 มโนภาพแห่งตนอาจมีความสม่ำเสมอคงที่ แต่ไม่ใช่สิ่งตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา Rogers (2007 อ้างใน วิรัตน์ พสุนนท์, 2551) ได้พัฒนาทฤษฎีต่อจาก Combs & Snygg อธิบายว่าบุคลิกภาพของมนุษย์ถูกหล่อหลอมและผลักดันจากประสบการณ์ของ

บุคคลตั้งแต่แรกเกิดและตลอดไปจนถึงสิ้นสุดชีวิต โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของโลกส่วนตัวซึ่งมีผลต่อการกระทำมากกว่าอิทธิพลจากสิ่งเร้าภายนอกและเน้นการแสดงพฤติกรรมว่าเนื่องมาจากการรับรู้ตนเอง ตลอดจนประสบการณ์และการตีความสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตน มีความคิดเช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ ในกลุ่มนี้ที่ว่าคนเกิดพร้อมกับความดี มีความสามารถและมีแนวโน้มที่จะเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาไปข้างหน้าไปสู่สภาพการรู้จักตนเองตามสภาพ ก่อนที่จะพัฒนาไปถึงจุดนั้น บุคคลจะต้องมีความเพียงพอในความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น บุคคลจะรู้สึกว่าจะได้ได้รับการยอมรับ หรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่อบอวล ท่าทีที่ให้เกิดการยอมรับนับถือ ความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนการยอมรับ การแสดงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากมโนภาพแห่งตนมี 2 ลักษณะ คือ

1) มโนภาพแห่งตนที่เกิดจากการรับรู้ (Perceiver Self-Concept) เป็นความรู้สึกว่าตัวเองคือใครเป็นอย่างไรเป็นมโนภาพแห่งตนที่เกิดจากการรับรู้ปฏิกริยาของผู้มากกว่าที่จะเป็นมโนภาพแห่งตนที่เป็นจริง (Real Self-Concept)

2) มโนภาพแห่งตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self-Concept) เป็นสิ่งที่ผู้นั้นยึดถืออยากจะเป็น สำหรับ Rogers เขามองมโนภาพแห่งตนเช่นเดียวกับ Combs & Snygg คือเป็นทั้งผู้ถูกกระทำและเป็นกระบวนการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง สรุปได้ว่ามโนภาพแห่งตนหมายถึงความรู้สึกความคิดที่มีต่อตนเองทั้งด้านดีและไม่ดี ทั้งด้านพฤติกรรม นิสัย ทักษะ ความสามารถส่วนตัว อารมณ์ และการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น สามารถ แบ่งออกได้ 3 แบบ คือ การมองเห็นตนเองตามที่เป็นจริง การมองเห็นตนเองจากมุมมองของคนอื่นใน สังคม และการมองเห็นตนเองในแบบที่อยากเป็น

1.4 การมีความรู้และประสบการณ์ด้าน IT

วัฒนา ปุญญฤทธิ์ (2552) กล่าวว่าโลกปัจจุบันกล่าวได้ว่าเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร คนในปัจจุบันต้องรับข้อมูลข่าวสารที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลที่รับเข้ามานั้น มีทั้งข้อมูลที่มีประโยชน์และข้อมูลที่ไร้ค่า บุคคลจึงต้องมีความสามารถไม่เพียงแต่การรับข้อมูลหรือสื่อสารเท่านั้น แต่จะต้องมีความสามารถในการเลือกสรร คัดกรองและเข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริง สามารถเลือกนำข้อมูลสาระมาสู่การสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเอง การให้การศึกษาเพื่อสร้างความสามารถดังกล่าวให้แก่เด็ก จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้คนได้รับการพัฒนาและพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

โลกแห่งข่าวสารข้อมูลนั้น มีผลกระทบต่อเด็กปฐมวัยหลายประการ ดังนี้

1) การพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร ทั้งการรับสารและการส่งสาร ทั้งนี้มีใช้เฉพาะด้านที่ใช้ติดต่อสื่อสารเท่านั้น แต่รวมทั้งการรับสารที่มาจากช่องทางที่หลากหลายขึ้นจากเดิม

2) การพัฒนาความสามารถในการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเด็กจะต้องได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะในการสืบค้นในแนวทางต่างๆ ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ดังนี้

- การรู้จักวิธีสืบค้นด้วยวิธีการต่างๆ
- การแสวงหาข้อมูลที่ต้องการและเป็นจริง
- การรู้จักกลั่นกรองข้อมูลที่ได้รับ

ผู้ใหญ่มีหน้าที่ในการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้และพร้อมที่จะก้าวไปสู่สังคมที่มีสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้อย่างมั่นคงในโลกยุคข่าวสารข้อมูล เด็กปฐมวัยต้องได้รับการจัดประสบการณ์เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการเรียนรู้ โดยผู้ใหญ่สามารถจัดเตรียมประสบการณ์ให้เด็ก ดังนี้

1) การพัฒนาให้เด็กมีความสามารถด้านการสื่อสารอย่างเต็มที่ในช่วงวัย โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจและพร้อมในการรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างถูกต้องด้วยเช่นกัน

2) การสร้างความคุ้นเคยและรับรู้ภาษาของเด็ก ทั้งวจนภาษาและภาษาสัญลักษณ์ต่างๆ โดยใช้วิธีการสอนภาษาแบบธรรมชาติ (whole language)

3) การให้โอกาสและการสนับสนุนให้เด็กใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลด้วยวิธีที่หลากหลาย รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ที่มีในชีวิตประจำวัน

เด็กปฐมวัยกับการใช้เทคโนโลยีสื่อสารทางการศึกษา

เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาในความหมายทั่วไป หมายถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ที่เป็นอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งนำมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการศึกษา ได้แก่ คอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เครื่องเล่นวีดีทัศน์ เครื่องเล่นและเครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพดิจิทัล ฯลฯ และช่วยในการเรียนรู้แบบต่างๆ ซึ่งในปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมากมาย โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการรับและส่งสารต่างๆ และมีผลต่อการศึกษา โดยเป้าหมายของการศึกษาได้เพิ่มมิติด้านเทคโนโลยีเข้าไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีและปรับตัวเข้ากับ สังคมแห่งเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นหน้าที่ของสังคม ครอบครัวและครู คือการให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ไม่กลายเป็นผู้มีช่องว่างของเทคโนโลยีที่มีผลต่อการขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างทันต่อเหตุการณ์ ในปัจจุบันเด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโตขึ้นมาในโลกของเทคโนโลยีและได้มีการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในสถานศึกษาอย่างแพร่หลาย ทั้งในแง่ของการใช้เพื่อการจัดการข้อมูลและใช้ในการศึกษาและที่กล่าวถึงโดยทั่วไป เทคโนโลยีที่นำมาใช้มากกับเด็กปฐมวัยปัจจุบัน คือ คอมพิวเตอร์

ในวงวิชาการการศึกษาปฐมวัยได้มีการให้ความสนใจเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ในเด็กปฐมวัยไว้ทั้งด้านบวกและด้านลบต่างออกไป ดังความเห็นของสมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทย สหรัฐอเมริกาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์กับเด็กปฐมวัยไว้ว่า แม้จะมีผลงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงผลในเชิงบวกของการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็ก แต่ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นว่าการนำคอมพิวเตอร์มาใช้จัดกิจกรรมนั้นยังไม่แสดงถึงคุณค่าที่มีต่อการพัฒนาเด็กเทียบเท่ากับกิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมศิลปะ การเล่นบล็อก เล่นน้ำ เล่นทราย หนังสือ กิจกรรมสมมติ เป็นต้น ที่จัดอยู่ตามปกติในชั้นเรียนของเด็กและมีข้อคิดเห็นว่าถึงแม้คอมพิวเตอร์จะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก แต่ก็มีโอกาสที่จะถูกนำไปใช้อย่างไม่เหมาะสมและอาจให้ผลตรงข้ามกับที่คาดหวังไว้ สิ่งสำคัญในการนำคอมพิวเตอร์มาเป็นกิจกรรมหรือเครื่องมือสำหรับเด็ก คือ ซอฟต์แวร์ ที่ต้องมีการเลือกสรรอย่างดี คัดเลือกที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้และการคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานกับเด็กจะต้องใช้ดุลยพินิจอย่างมากในการคัดเลือกที่เหมาะสมในการนำคอมพิวเตอร์ไปสู่การเรียนรู้ของเด็กและจัดเวลาของการเล่นให้มีความสมดุล โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องเล่นชนิดอื่นๆ ในห้องเรียน

จะเห็นได้ว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเด็กปฐมวัยนั้นมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากโลกปัจจุบันและอนาคตเป็นโลกแห่งเทคโนโลยีและนับวันจะมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น การนำเทคโนโลยีมาสู่เด็กปฐมวัย จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กได้คุ้นเคยและรับรู้ว่าเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่ง เช่นเดียวกับเครื่องมืออื่นๆ ที่เขาสามารถทำความเข้าใจ เข้าใจ และใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ ข้อสำคัญครูและผู้ใหญ่จะต้องเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวและไม่นำเทคโนโลยีโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์มากำหนดเป็นบทเรียนสำหรับเด็ก รวมทั้งการกำหนดการใช้ที่เหมาะสมกับเด็กทั้งด้านการเลือกซอฟต์แวร์ การกำหนดช่วงเวลาและลักษณะของการใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก

2 ด้านสถานการณ์ ประกอบด้วย การรับรู้สิ่งอำนวยความสะดวก การมีตัวแบบที่ดี และการได้รับประสบการณ์จากการอบรม

2.1 การรับรู้สิ่งอำนวยความสะดวก

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติ ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป สำหรับมาตรฐานดังกล่าว ได้รวบรวมและจัดทำขึ้นจำแนกออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน ประกอบด้วยดังนี้

2.1.1 ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ เช่น คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร ตลอดจนผู้ทำความสะอาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

2.1.2 ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ดังนี้

1) ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ตั้ง จำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า - ออก และประตูหน้าต่าง ตลอดจนพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ เป็นต้น

2) สิ่งแวดล้อม เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคาร รั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ เป็นต้น

3) ด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัยและมาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น

2.1.3 ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่

คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก เป็นต้น

2.1.4 ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เป็นการกำหนดมาตรฐาน สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจาก ชุมชน เช่น การประชุมชี้แจงให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การจัดให้มีกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจน การติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น (กระทรวงมหาดไทย, 2551)

2.2 การมีตัวแบบที่ดี ซึ่งก็คือการมีบุคลิกภาพที่ดี

ความหมายของบุคลิกภาพ

คำว่า บุคลิกภาพ หรือ Personality มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Persona ซึ่ง แปลว่า หน้ากากที่ใช้ในการแสดงบทละครคลาสสิกของกรีก เพื่อจะสื่อให้เห็นถึงบุคลิกภาพของตัว ละคร คำว่าบุคลิกภาพนี้เป็นคำที่มีความหมายกว้าง โดยนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ ความหมายของบุคลิกภาพไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2551) ได้กล่าวถึง บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของ บุคคลในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายนอกและส่วนภายใน ซึ่งส่วนภายนอก คือ ส่วนที่มองเห็นชัดเจน เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยามารยาท การแต่งตัว วิธีการพูดจา การนั่ง การยืน เป็นต้น ส่วนภายใน คือ ส่วน ที่มองเห็นได้ยาก แต่อาจทราบได้โดยการอนุมาน เช่น สติปัญญา ความถนัด ลักษณะอารมณ์ ประจำตัว ความใฝ่ฝันปรารถนา ปรัชญาชีวิต ค่านิยม ความสนใจ เป็นต้น

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2552) กล่าวว่า บุคลิกภาพ คือ คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของ แต่ละบุคคลแสดงออกโดยพฤติกรรมที่บุคคลนั้น มีต่อสิ่งแวดล้อมที่ตนกำลังเผชิญอยู่และพฤติกรรมนี้ จะคงเส้นคงวาพอสมควร

สิริวรรณ สารระนาค (2552) บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว และเป็นลักษณะ โดดเด่นของบุคคลนั้น ที่ผู้อื่นรับรู้ได้ เป็นทักษะทางสังคมของบุคคล วัตได้จากความสามารถได้ตอบ สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมต่างๆ

วราภรณ์ ตระกูลสุษดี (2549) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง การรับรู้พฤติกรรมรวม ทั้งหมดของบุคลิกภาพใดบุคคลหนึ่ง ทั้งในสิ่งที่มองเห็นได้ เช่น ลักษณะของพฤติกรรม และสิ่งที่มอง ไม่เห็น เช่น ความคิด ความสนใจ ค่านิยม ซึ่งจะ使人อื่นสามารถจะเข้าใจและแยกได้ว่าบุคคลนั้น แตกต่างจากคนทั่วไปได้

จากความหมายของบุคลิกภาพที่นักจิตวิทยาและนักวิชาการกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมเฉพาะของแต่ละบุคคล สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก ซึ่งสามารถมองเห็นได้ และพฤติกรรมภายใน ซึ่งสังเกตเห็นได้ยาก ต้องใช้เวลา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud, 1856-1939 อ้างถึงใน พรชัย หงส์ดี, 2553) เป็นชาวออสเตรีย ฟรอยด์เป็นคนแรกที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาการในวัยเด็ก โดยเชื่อว่า 5 ปีแรก ของชีวิตเป็นวัยที่สำคัญ บุคลิกภาพของผู้ใหญ่มักเป็นผลรวมมาจากช่วง อายุ 5 ปีแรก โดยฟรอยด์ได้

แบ่งจิตของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ คือ จิตสำนึก (Conscious) จิตก่อนสำนึก (Pre-Conscious) และ จิตไร้สำนึก (Unconscious) โดยระดับจิตสำนึกเป็นระดับที่ผู้แสดงพฤติกรรมทราบและรู้ตัว

ฟรอยด์อธิบายว่า โครงสร้างบุคลิกภาพ ประกอบด้วยพลัง 3 อย่าง ได้แก่

1) Id เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นส่วนที่เป็นจิตไร้สำนึกสนองต่อความต้องการของตนเองเท่านั้น เอาแต่ได้อย่างเดียว โดยมีจุดมุ่งหมายคือหลักความพึงพอใจ (Pleasure Principle) Id จะเป็นตัวผลักดันให้ Ego ประกอบหาในสิ่งที่ Id ต้องการ

2) Ego เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่พัฒนามาจากช่วงวัยทารกที่ติดตัวมา บุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดี คือ บุคคลที่ Ego สามารถปรับตัวให้เกิดสมดุลระหว่างความต้องการของ Id และ Superego โดยใช้หลักการแห่งความเป็นจริง (Reality Principle)

3) Superego เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่เกิดขึ้น ในระยะที่ 3 ของพัฒนาการขั้น Phallic Stage เป็นบุคลิกภาพที่ตั้ง มาตรฐานของพฤติกรรม จากค่านิยมและมาตรฐานจริยธรรมของพ่อแม่ตั้งเป็นมาตรการความประพฤติคอยบอกว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ส่วนมากได้มาจากกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่สอน

ขั้นตอนการพัฒนาบุคลิกภาพของฟรอยด์

1) ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะปาก (Oral stage) : อายุตั้ง แต่คลอดจนถึง 18 เดือน

2) ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะทวารหนัก (Anal stage) : อายุ 18 เดือนถึง 3 ปี

3) ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะเพศปฐุมภูมิ (Phallic stage) : อายุ 3 ถึง 6 ปี

4) ขั้นแสวงหาความสุขจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว (Latency stage) : อายุ 6 ถึง 11 ปี

5) ขั้นแสวงหาความสุขจากแรงกระตุ้นของหุติยภูมิทางเพศ (Genital stage) : อายุ 12 ถึง 20 ปี

พัฒนาการบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะขั้น ทารก วัยเด็ก และ วัยรุ่นระบบของบุคลิกภาพ คือ Id, Ego และ Superego จะทำงานประสานกันดีขึ้น ซึ่งองค์ประกอบที่มีส่วนในการพัฒนาบุคลิกภาพ ฟรอยด์แบ่งไว้ดังนี้

1) วุฒิภาวะ ซึ่ง หมายถึงขั้นพัฒนาการตามวัย

2) ความคับข้องใจ ที่เกิดจากความหวัง ไม่สมหวังเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก

3) ความคับข้องใจ เกิดจากความขัดแย้งภายใน

4) ความไม่พร้อมของตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย เชาวน์ปัญญาและการขาดประสบการณ์

5) ความกังวลจากความกลัวหรือความไม่กล้าของตนเอง

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของคาร์ล กุสตาฟ จุง

คาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung, 1875-1961 อ้างถึงใน พรชัย หงส์ดี, 2553) เป็นชาวยุโรปที่มีชื่อเสียงโด่งดังระดับนานาชาติเท่าเทียมกับฟรอยด์ จุงเชื่อว่าบุคลิกภาพไม่ได้ถูกกำหนดมาตั้งแต่เกิดอย่างที่ฟรอยด์คิด แต่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดชีวิต บุคลิกภาพบางส่วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการของมนุษย์จากชั่วอายุหนึ่ง ถึงชั่วอายุหนึ่ง โดยแบ่งบุคลิกภาพเป็น 6 ส่วน ดังนี้

1) Ego คือ จิตสำนึกประกอบด้วยการจำได้ หมายรู้ ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรู้จักอัตลักษณ์แห่งตน (Identity)

2) Personal Unconscious คือ จิตใต้สำนึกเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของจิตสำนึกมาก่อน แต่ถูกเก็บไว้และสามารถดึงมาอยู่ในจิตสำนึกได้

3) Collective Unconscious เป็นกระบวนการจิตใต้สำนึกที่ส่งสมบุคลิกภาพมาหลายชั่วอายุคน

4) Persona คือภาวะที่คนต้องแสดงบทบาทตามหน้าที่ที่รับมอบหมายให้แสดงต่อคนดูตามความจริงของชีวิต เป็นภาวะที่คนต้องแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังหรือตามประเพณีนิยม บางครั้งเพื่อสนองแรงจูงใจหรือสร้างความประทับใจให้กับบุคคลอื่น แต่หากการแสดงบทบาทนี้มีความขัดแย้งกับลักษณะบุคลิกและนิสัยที่แท้จริงของตนมากเกินไป คนนั้นก็อาจขาดความเป็นตัวเองขาดความมั่นใจ

5) Anima และ Animus ลักษณะความเป็นหญิงและชายอยู่ในตัว ทั้งทางกาย อารมณ์ และจิตใจ โดยเรียกลักษณะชายว่า Anima ลักษณะหญิงว่า Animus ซึ่งบางคนก็มีลักษณะทางจิตใจที่ขัดแย้งกับลักษณะหญิงชายทางกายภาพโดดเด่น

6) Shadow คือส่วน Archetype ที่มนุษย์กับสัตว์มีเหมือนกัน ถูกบดบังอยู่ภายใต้จิตใต้สำนึกขนบธรรมเนียมประเพณี และ Persona เช่น ความก้าวร้าว ความต้องการได้รับการตอบสนองจากแรงขับทางเพศ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถแบ่งบุคลิกภาพของเราได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ Extraversion (บุคลิกภาพแบบชอบสังคม) และ Introversion (บุคลิกภาพแบบเก็บตัว) Jung ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลิกภาพว่า มนุษย์ทุกคนกำลังเดินทางเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้สูงส่ง เหมาะสมและมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะเหล่านี้ไม่ใช่ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลเท่านั้น แต่เป็นลักษณะร่วมของมนุษยชาติ โดยแสดงออกในกระแสวิวัฒนาการทางอารยธรรมซึ่งมนุษย์ทุกคนมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของตนไปสู่ภาวะความเป็นคนเต็มโดยสมบูรณ์ (Self Actualized Person)

ทฤษฎีปัจเจกบุคคลของอัลเฟรด แอดเลอร์

อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler, 1870-1937 อ้างถึงใน ฐานมาศ แก้วอนันต์, 2553) เห็นว่า พฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ได้รับการเร่งเร้าจากสัมพันธภาพกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือพฤติกรรมสังคม แนวคิดที่สำคัญมีดังนี้

1) ความปรารถนามีปมเด่น (Striving for Superiority) กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนมีแรงจูงใจที่สำคัญอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่ง ครอบงำพฤติกรรมส่วนใหญ่และลักษณะบุคลิกภาพของตนแรงจูงใจนั้น คือความปรารถนาที่มีปมเด่น โดยแต่ละคนย่อมมีความเด่นอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างแตกต่างกันไปในแต่ละคน ความปรารถนาอาจต่างกันได้ตามระยะเวลา อายุและพัฒนาการของชีวิต

2) ปมด้อย (Inferiority Feelings) กล่าวคือ ความปรารถนาจะมีปมเด่นมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกต่ำต้อยและการแสวงหาสิ่งชดเชย คนส่วนใหญ่มีจุดอ่อนทางกายไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งจุดอ่อนเหล่านี้จะแสดงอาการเมื่อมีเหตุการณ์กระเทือนขวัญ คนเรายังมีจุดอ่อนทางด้านสังคมอารมณ์และจิตใจมากบ้าง น้อยบ้างแตกต่างกันไป จุดอ่อนเหล่านี้เราเรียกว่าปมด้อย โดย

ทุกคนพยายามชดเชยโดยการสร้างปมเด่นขึ้นมาแทน การสร้างปมเด่นมาชดเชยปมด้อย เป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมต่างๆ หรือสร้างวิถีชีวิตให้เป็นไปอย่างมีความหมาย

3) ความสนใจในสังคม (Social Interest) กล่าวคือ มนุษย์มีความต้องการที่จะผูกสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ตั้งแต่เกิดและสนใจสังคมเป็นสัญชาตญาณ ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจจากสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นเป็นตัวกำหนดสุขทุกข์ ความสำเร็จ ความล้มเหลวในชีวิต รวมทั้งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งในการกำหนดบุคลิกภาพของบุคคลด้วย

4) วิถีชีวิต (Style of Life) กล่าวคือ เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต ซึ่งไม่มีใครเหมือนใครเลยเป็นบุคลิกภาพเฉพาะตัว พัฒนาการมาตั้งแต่เด็ก โดยเชื่อว่าอายุ 1-5 ปี เป็นช่วงวางรากฐานวิถีชีวิต

5) ประสบการณ์วัยเด็ก กล่าวคือ ประสบการณ์ในวัยเด็กมีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ ปมเด่น ปมด้อย ความสนใจสังคมและวิถีชีวิตของทุกคน

ทฤษฎีบุคลิกภาพ ฮันส์ ไอแซงค์

ฮันส์ ไอแซงค์ (Hans, 1973) ให้คำจำกัดความบุคลิกภาพว่า หมายถึงองค์ประกอบร่วมที่ค่อนข้างถาวรของลักษณะนิสัย อารมณ์ ความเฉลียวฉลาด ลักษณะทางร่างกาย ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะเป็นตัวกำหนดการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล

ไอแซงค์ได้แบ่งกลุ่มบุคลิกภาพออกเป็น 2 มิติ แต่มิติจะมีคู่ลักษณะที่ตรงข้ามกัน ได้แก่

1) Extraversion (แสดงตัว) กับ Introversion (เก็บตัว) หมายถึง ระดับพฤติกรรมของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเราเชื่อว่าเรามีแนวโน้มไปในทิศทางใด ซึ่งแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไป

2) Neuroticism (เจ้าอารมณ์) กับ Stability (มั่นคงทางอารมณ์) หมายถึง ลักษณะการปรับตัวของบุคคล ระดับความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่ง จะแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

ไอแซงค์เชื่อว่าคนปกติส่วนมากจะไม่มีลักษณะเบี่ยงไปอย่างสุดขั้ว ทั้ง 2 ขั้ว ในลักษณะ 2 มิติ

ประเภทของบุคลิกภาพ

นักจิตวิทยาและนักวิชาการได้แบ่งประเภทของบุคลิกภาพไว้หลายลักษณะ ตามลักษณะเหตุปัจจัย เช่น แบ่งตามลักษณะโครงสร้างร่างกาย แบ่งตามลักษณะพฤติกรรมและแบ่งตามบุคลิกภาพ ดังนี้

1) แบ่งตามลักษณะโครงสร้างร่างกาย

1.1) ประเภทอ้วนดู (Endomorphy) ได้แก่ บุคคลที่มีลักษณะอ้วนเตี้ย ลงพุง กล้ามเนื้อ และโครงสร้างของกระดูกไม่แข็งแรง เป็นคนชอบสนุกสนานรื่นเริง จู้จี้ ขี้บ่น เสียงดังฟังชัด โกรธง่าย หายเร็วและชอบกินจุ

1.2) ประเภทสมส่วน (Mesomorphy) ได้แก่ บุคคลที่มีบุคลิกภาพในลักษณะสมส่วน ลำตัวตรง ไหล่กว้าง กล้ามเนื้อและโครงสร้างกระดูกแข็งแรง คล่องแคล่วว่องไว มีความอดทนและพลังมาก ส่วนใหญ่ชอบเล่นกีฬาและเป็นนักกีฬา

1.3) ประเภทผอมบาง (Ectomorphy) ได้แก่ บุคคลที่มีบุคลิกภาพในลักษณะผอมสูง ช่วงไหล่ห่อ เอวเล็กเอวบาง สะโพกเล็ก กล้ามเนื้อน้อย ไวต่อการรู้สึกและไม่ชอบเข้าสังคมใจน้อย และอ่อนไหวง่าย

2) แบ่งตามประเภทลักษณะพฤติกรรม

บุคลิกภาพของบุคคลออกตามลักษณะพฤติกรรม เป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1) ประเภทชอบแสดงตัว (Extrovert) ได้แก่ บุคคลที่มีบุคลิกภาพชอบแสดงออก (Show off) เป็นบุคคลที่เปิดเผย กล้าแสดงออก ชอบงานสังคม การสังสรรค์และสนใจเรื่องราวของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถปรับตัวได้ดี

2.2) ประเภทชอบเก็บตัว (Introvert) เป็นลักษณะที่เงียบเฉย เก็บตัว ซื่อาย ไม่ชอบและไม่สนใจเรื่องของผู้อื่น ชอบความเงียบสงบ ไม่วุ่นวาย เป็นคนไม่ค่อยพูด จะคิดและฝันเองตามลำพัง เมื่อประสบปัญหา มักจะหลีกเลี่ยง

3) แบ่งตามลักษณะบุคลิกภาพ

เราสามารถแบ่งบุคลิกภาพของมนุษย์ออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ บุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายใน

3.1) บุคลิกภาพภายนอก (External Personality) หมายถึง ทั้งร่างกายที่ปรากฏ

3.2) บุคลิกภาพภายใน (Internal Personality) คือ ลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นสัมผัสยาก แต่สามารถศึกษาจากการมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ความเฉลียวฉลาด ความเป็นมิตร อารมณ์และความรู้สึก เป็นต้น

องค์ประกอบของบุคลิกภาพของบุคคล

องค์ประกอบของบุคลิกภาพ เป็นสิ่งซึ่งประกอบกันเข้าสะสมรวมตัวกันจนกลายเป็นตัวบุคคลทำให้แตกต่างไปจากบุคคลอื่นๆ บุคลิกภาพ เป็นสิ่งที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้น มาโดยขบวนการที่อาศัยปัจจัยต่างๆ ร่วมกัน บุคลิกภาพของคนเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่เรื่อยๆ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และด้านสังคม ซึ่งบุคลิกภาพแต่ละบุคคล เป็นผลรวมที่ได้มาจากอิทธิพล 2 ประการใหญ่ๆ คือ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และประการเล็กอีก 1 ประการ คือ การพยายามที่จะปรับปรุงบุคลิกภาพของแต่ละคน

องค์ประกอบของบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม สามารถแยกได้ เป็นลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) ลักษณะทางกาย เช่น รูปร่าง หน้าตา เป็นต้น

2) ลักษณะทางสติปัญญาและความสามารถ

3) ลักษณะของอารมณ์ ซึ่งแต่ละคนมีอารมณ์รุนแรงไม่เท่ากัน บางคนมีอารมณ์ร่าเริงมากกว่าบุคคลอื่น บางคน เครียด เศร้า หม่นหมองอยู่เสมอ

4) ลักษณะของการปรับตัว คือ ถ้าปรับตัวได้ดี มีพฤติกรรมที่เหมาะสม สังคมก็ยอมรับอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าปรับตัวได้ไม่ดี วางตัวไม่เหมาะสมในสังคม ย่อมมีผลเสียต่อบุคลิกภาพด้านอื่นๆ ไปด้วย

5) ลักษณะทางเจตคติ เจตคติของบุคคลเกิดขึ้น ตามแนวโน้มของสังคม ถ้าเรามีความพอใจหรือไม่พอใจสอดคล้องหรือคล้อยตามบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมนั้นมองว่ามีบุคลิกภาพดี

6) ลักษณะของอุปนิสัย ปรากฏเห็นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้น ได้มีการติดต่อ สัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น บางคนอาจมีอารมณ์ขัน เมตตา เอื้อเฟื้อ เจ้าชู้ เก็บตัว หรือเปิดเผย เป็นต้น

7) ลักษณะของกำลังใจ บางคนมีกำลังใจดี เข้มแข็ง เผชิญกับอุปสรรคได้ แต่บางคน เพราะบาง วางตัวไม่เหมาะสม หมุดกำลังใจและท้อแท้ได้ง่าย

8) ลักษณะของความสนใจ บางคนเฉื่อยเฉย บางคนอยากรู้อยากเห็นนั่นหมายถึงเป็น บุคลิกอย่างหนึ่งของคน

9) ลักษณะการพูดจา ท่าทาง พูดชัดเจน ไม่พูดติดอ่าง ช้าหรือเร็วเกินไป
องค์ประกอบของบุคลิกภาพของครู

1) ด้านกายภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตา กิริยาอาการ และการแต่งกาย โดยครูควร แต่งกายสะอาดสะอ้าน เรียบร้อย ดูดี รวมถึงการแต่งหน้าและทรงผมด้วย ครูที่มีบุคลิกภาพด้าน กายภาพที่ดี จะเป็นที่น่านับถือ น่าศรัทธาและจะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในวิชาชีพและการ อยู่ร่วมกันกับลูกศิษย์มากกว่า

2) ด้านวาจา หมายถึง การแสดงออกทางด้านคำพูด คือ พูดด้วยถ้อยคำที่ถูกต้องเหมาะสม ชัดเจน ตามวุฒิภาวะของลูกศิษย์ ไม่ใช่คำพูดที่ยากไปหรือง่ายจนเกินไป ไม่พูดซ้ำหรือพูดเร็วจนเกินไป ไม่พูดมากจนน่ารำคาญ ควรพูดด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวล อ่อนโยนมีความปรารถนาที่ดีต่อศิษย์

3) ด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีไหวพริบดี สามารถตัดสินใจและมีอารมณ์ขันที่เหมาะสม

4) ด้านอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ คือ ครูควรมีอารมณ์ที่ดี มั่นคงเสมอต้นเสมอปลายโดยจะแสดงให้เห็นทางสีหน้า แววตาท่าทางและการพูดจากับลูกศิษย์ การที่ครูมีอารมณ์ไม่มั่นคง ไม่คงเส้นคงวา คึดคึดร้าย จะทำให้ลูกศิษย์ไม่สามารถปรับตัวได้ง่าย

5) ด้านความสนใจ หมายถึง ความกระตือรือร้นในการรับรู้เรื่องราวต่างๆ รอบตัวมี ประสิทธิภาพ ที่หลากหลายรอบด้าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูสามารถเลือกใช้คำพูดหรือการกระทำที่ ถูกใจคนได้หลายลักษณะ สามารถสื่อสารกับลูกศิษย์ได้หลายรูปแบบ รู้ว่าลูกศิษย์คนไหนควรจะพูด หรือปฏิบัติด้วยอย่างไร ส่งผลให้ครูสามารถเข้าถึงความต้องการของศิษย์ได้มากกว่า

บุคลิกภาพของครู

นักวิชาการได้กล่าวถึงบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวิชาชีพครูไว้ ดังต่อไปนี้

สุรงค์ โคว์ตระกูล (2552) กล่าวว่า ครูต้องเป็นผู้ยอมรับนักเรียนอย่างจริงจัง ให้ความ อบอุ่นและเข้าใจนักเรียน มีความยุติธรรม เป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน ครูต้องมีความเข้าใจ ธรรมชาติของกระบวนการเรียนรู้และสามารถใช้วิธีสอนที่เหมาะสม จูงใจให้นักเรียนอยากรู้อยาก เห็นครูไม่เพียงแต่เป็นผู้สอนทางวิชาการเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของ นักเรียนด้วย โดยทำตนเป็นผู้ส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนให้เป็นไปในทางบวก เพื่อนักเรียนจะ ได้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจในตนเองและมีความสุข ครูต้องเป็นผู้นำที่ดี สามารถช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจซึ่งกันและกันในกรณีที่มีความขัดแย้งกันใน ห้องเรียน และนอกห้องเรียน ครูต้องสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี มีความสัมพันธ์อันดีหรือมีมนุษย สัมพันธ์ สามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจได้ มีสุขภาพดีทั้งกายและใจมีจุดมุ่งหมายในชีวิต

สุพันธ์วดี ไวยรูป (2549) กล่าวว่า ครูคนใดทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจได้มากกว่าครู คนอื่นให้ความยุติธรรมแก่เด็กได้สม่ำเสมอ กล่าวชมเชยหรือให้กำลังใจเมื่อเด็กทำดีได้อย่างเหมาะสม ให้ความสนใจแก่เด็กก่อนที่จะปล่อยให้เด็กเรียกร้องความสนใจว่ากล่าวหรือลงโทษเมื่อเด็กทำผิดได้

อย่างเหมาะสมควรแก่กรณีและแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ครูคนนั้นมักจะเป็นครูที่เด็กรักและศรัทธาและเชื่อฟังคำสั่ง สอนตลอดจนยึดเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนตามอย่างมากกว่าครูคนอื่นๆ ยิ่งถ้าครูปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับคำสอนด้วยแล้วครูที่มีพฤติกรรมพึงประสงค์และมุ่งสอนให้เด็กมีพฤติกรรมพึงประสงค์จะยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมพึงประสงค์ของเด็กมากยิ่งขึ้น

ชาญชัย อินทรประวัตติ (2557) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของครูไว้ว่า ครูควรมีบุคลิกภาพที่ดีเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก ได้แก่

1) มีความสมบูรณ์ทั้ง ทางร่างกายและจิตใจ สุขภาพแข็งแรง มีสุขภาพจิตสมบูรณ์ สามารถปรับตัวได้ดี อารมณ์แจ่มใส เบิกบาน

2) แต่งกายดี สะอาด ประณีต เรียบร้อย สวยงาม ไม่ครี เซย ล้าสมัยเกินไป

3) กระจกกระฉก คล่องแคล่วว่องไว กระตือรือร้น ทำงานด้วยความเต็มใจ

4) มีกิริยาวาจา และมารยาทเรียบร้อย สุภาพ อ่อนโยน มารยาทงาม การเคลื่อนไหวอยู่ในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ

5) ประพฤติตัวดีมีศีลธรรม เป็นที่น่าเคารพนับถือ เป็นตัวอย่างที่ดีของลูกศิษย์ อยู่ในกรอบประเพณีอันดีงาม รู้จักเสียสละ สามารถอบรมแนะแนวและปกครองเด็กให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) พุดจา สุภาพ ชัดเจน ชัดถ้อยชัดคำ มีน้ำเสียงกังวาน แจ่มใส ใช้ภาษาสุภาพ

7) มีความรู้ความสามารถในวิชาที่ตนเองสอน สอนดี ขยันหมั่นเพียร พยายามชวนขวยหาความรู้อยู่เสมอ มีความรู้ทันเหตุการณ์เสมอและมีประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ มากพอ

8) มีความเชื่อมั่นในตัวเอง กล้าแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้ารับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองทำ

9) มีเหตุผล มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

10) มีความยุติธรรม ปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความเที่ยงตรง

11) มีอารมณ์ขันบ้าง พอสมควร

12) เป็นผู้เสียสละ มีจิตใจกว้างขวาง ยอมเสียสละเวลา กำลังกาย สติปัญญา

13) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้ากับสังคมทุกระดับได้ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นกันเอง มีสัมพันธ์ภาพอันดีกับบุคคลอื่น

14) มีเมตตาธรรม ไม่อาฆาตมุ่งร้ายต่อศิษย์ มีแต่การให้อภัย

15) สติปัญญาดี

16) สนใจในวิชาชีพครูอย่างแท้จริง

17) มีความรู้แม่นยำ แต่ถกฉานในเนื้อหาที่ตนเองสอน

18) มีบุคลิกที่เหมาะสมกับการเป็นครู มีความเหมาะสมทางด้านรูปร่าง เสียงและได้รับการฝึกทางวิชาชีพครูมาเป็นอย่างดี

19) กล้าหาญ ยอมรับความจริง

20) มีความสันโดษ มกน้อย พอใจในสิ่งที่ตนมี

Poppin (2011) ได้ทำการวิจัยถึงบุคลิกภาพของครูผู้มีประสิทธิภาพในการสอนสูง มีความสามารถในการสอนให้นักเรียนเกิดความก้าวหน้าทางการเรียน โดยมีลักษณะทางบุคลิกภาพร่วมกันดังนี้

- 1) มีความเข้มงวดเพื่อเหตุผลด้านความปลอดภัยและความเคารพในตัวครู
- 2) สอนให้นักเรียนเรียนรู้ตลอดเวลา มิใช่เพียงแต่ในห้องเรียนเท่านั้น
- 3) กระตือรือร้น ในขณะที่นักเรียนกำลังทำงาน ครูเหล่านี้จะเดินตรวจตราและหยุดเพื่อช่วยเหลือนักเรียนอยู่ตลอด
- 4) พยายามให้นักเรียนให้คิดถึงอนาคตและปฏิบัติตนเป็นคนดี ขยัน ซื่อสัตย์และอดทน
- 5) ยอมรับในความเป็นปัจเจกบุคคลและห่วงใยในนักเรียนเสมอ

Mills (2003) แห่งมหาวิทยาลัยจอร์เจีย ฮอปกินส์ เมืองบัลติมอร์ มลรัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของครูผู้มีประสิทธิภาพในการสอนเด็กปัญญาเลิศ พบว่า ครูเหล่านี้จะมีบุคลิกลักษณะ เปิดกว้าง ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้ดี ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และไม่มาเรื่องส่วนตัวมาปะปนกับหน้าที่การงาน

2.3 การได้รับประสบการณ์จากการอบรม

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงภายนอกองค์กรได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการบริหารจัดการให้ห้องค์การมีประสิทธิภาพ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่นักบริหารจะต้องทำการพัฒนาบุคลากร โดยกำหนดกลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ ด้วยการจัดฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาบุคลากรด้วยเหตุผล ดังนี้

2.3.1 การฝึกอบรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรโดยตรง และเป็นเทคนิคที่นิยมจัดทำ เพราะการฝึกอบรมก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ เพิ่มทักษะในการปฏิบัติด้วยการได้ปฏิบัติจริง เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และแนวคิดในการทำงานได้ดี เมื่อได้เข้ามารับการอบรม ประการสำคัญการฝึกอบรมเป็นการเพิ่มเติม เสริมสร้างประสบการณ์ที่นอกเหนือกระบวนการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา และเตรียมความพร้อมทั้งก่อนและระหว่างการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.2 การฝึกอบรมเป็นวิธีการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาในการทำงานเพราะการฝึกอบรมสามารถทำให้บุคลากรมีความพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลา เช่น การจัดปฐมนิเทศขึ้นเพื่อให้พนักงานได้รู้จักระบบและวิธีการปฏิบัติงานก่อนการปฏิบัติจริง หรือบางกรณีพนักงานปฏิบัติไประยะหนึ่งเกิดปัญหาในการทำงาน ในเรื่องเครื่องจักรกล เครื่องใช้สำนักงานต่างๆ หน่วยงานก็จัดทำหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนความชำนาญให้มากขึ้น

2.3.3 การแข่งขันในโลกธุรกิจมีความรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นและให้ความสำคัญในการฝึกอบรมให้บุคลากรได้มีการพัฒนาในการมีความรู้ ความเข้าใจในวิทยาการและเทคโนโลยีที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ ด้วยการนำความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาองค์กร

2.3.4 การฝึกอบรมมีความสำคัญต่อการบรรจุพนักงานเข้าใหม่ เมื่อองค์กรมีการรับพนักงานเข้ามาใหม่ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้าใจนโยบายขององค์กร เข้าใจในระบบงาน และเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การปฐมนิเทศ การประชุมชี้แจง เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2558)

3. ด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วยทัศนคติต่อการพัฒนาเด็กด้านต่างๆ ดังนี้
ทัศนคติต่อการพัฒนาเด็ก เป็นการกล่าวถึงคุณลักษณะและพฤติกรรมครูปฐมวัยที่
พึงประสงค์

เยวพา เตชะคุปต์ (2542) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของครูปฐมวัยว่า ครูควรจะมีบุคลิกภาพ
ดังต่อไปนี้

1) มีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การเดิน การยืน ให้ถูกท่า การแต่งกายเหมาะสม
กับสภาพและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ

2) วาจาสุภาพ น้ำเสียงอ่อนโยน ใช้คำพูดสุภาพเสมอกับเด็ก จะทำให้เด็กมีวาจาที่ดี
ประโยคที่พูดกับเด็ก ควรเป็นประโยคที่สมบูรณ์ชัดเจน

3) ยิ้มแย้ม แจ่มใส น่าคบหาสมาคมด้วย ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกมีความอบอุ่น ครูควรจัดการ
เรียนการสอนให้เป็นกันเองมากที่สุด

4) มีความรักเด็กและปฏิบัติต่อเด็กทุกคนด้วยความรักอย่างแท้จริงและเท่าเทียมกัน

5) อารมณ์ดี ใจเย็น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย โมโหร้าย ไม่ตกใจหรือ
ตื่นเต้นจนเกินไป มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รับฟังเรื่องราวปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเด็ก และชี้แจงเด็กอย่างมี
เหตุผล

6) มีเมตตา กรุณา เพราะปกติเด็กจะมีจิตใจอ่อนโยน ถ้าครูดูแลเด็กด้วยความเมตตา
กรุณา เด็กก็จะวางง่าย เป็นเด็กที่ดี

7) ความเป็นระเบียบ สะอาด ประหยัด พร้อมทั้ง ฝึกเด็กให้เคยชิน ด้วยการจัดสภาพ
ห้องเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบ

8) ออดทน เพราะเด็กยังไม่สามารถเข้าใจและทำอะไรได้เท่าผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและ
ความอดทนเป็นอย่างมาก

9) มีความขยัน เอาใจใส่ต่อหน้าที่

10) ซื่อสัตย์ สุจริต ซื่อตรงต่อหน้าที่ของตน

11) ยุติธรรม ตัดสินใจดี พิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบ วางตนเป็นกลาง มีเหตุผล

12) เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก

13) ควรมีความสามารถในการวาดรูป ร้องเพลง ทำงานฝีมือและเล่นดนตรีได้

14) สุขภาพดี เพราะต้องพูดและเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

15) คล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉง ติดตามเด็กได้ทัน

ความสำคัญของบุคลิกภาพครู

นักวิชาการหลายท่านเห็นพ้องต้องกันว่า บุคลิกภาพของครูส่งผลต่อนักเรียนในแง่ต่างๆ
ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และการเรียนรู้ ดังนี้

Kneipp (2010) ได้ทำการวิจัยที่มหาวิทยาลัยนอร์ธเวสเทิร์น มลรัฐหลุยเซียนา
สหรัฐอเมริกา พบว่า บุคลิกภาพของครูมีผลโดยตรงกับนักเรียน อีกทั้งยังมีผลต่อความสัมพันธ์และ
การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนอีกด้วย ครูที่มีบุคลิกในทางบวกและยอมรับผู้อื่นกล่าวคือมีความน่า
ไว้วางใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลและเป็นห่วงเป็นใยจะสามารถเข้าถึงนักเรียนได้ดีกว่า อีกทั้งยังมีแนวโน้มสูง

ที่จะจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการศึกษาของนักเรียนได้ดีกว่าครูที่มีแต่เพียงความรู้ในด้านการสอน แต่ขาดบุคลิกภาพด้านบวก

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2545) กล่าวถึงความสำคัญของบุคลิกภาพของครูไว้ ดังนี้

- 1) ช่วยให้การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และบุคคลอื่นๆ ได้
- 2) เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป เช่น ความซื่อสัตย์ ความเที่ยงธรรม ลักษณะการเดินและการพูด เป็นต้น
- 3) ช่วยให้มีความมั่นใจในตนเองในการปรากฏตัวในที่ต่างๆ ทั้ง ในห้องเรียนและในสังคม
- 4) ช่วยให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี ครูที่มีบุคลิกภาพดีทั้ง ทางด้านทั้ง ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ย่อมเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี
- 5) ช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในอาชีพการทำงาน บุคลิกภาพดีย่อมเป็นที่น่าไว้วางใจ มั่นใจในการประกอบกิจกรรมต่างๆ

บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2557) กล่าวถึง หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ว่า การพัฒนาคุณภาพเด็ก ต้องส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตามธรรมชาติอย่างเต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เป็นไปตามเป้าหมาย บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของครูผู้สอนสามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1) บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน ส่งเสริมให้เด็กทำหรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้ อย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้เด็กร่วมคิดแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ควรจัดสภาพแวดล้อม สร้างบรรยากาศในการเรียนที่เหมาะสมในการเสริมสร้างให้เด็กทำกิจกรรมได้ตามศักยภาพและความแตกต่างของเด็กแต่ละคน

2) บทบาทในฐานะผู้ดูแล คือ ครูต้องสังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้ง ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภาคภูมิใจและกล้าแสดงออก ฝึกให้เด็กเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย มีนิสัยที่ดี ครูต้องสามารถจำแนกพฤติกรรมเด็กและเสริมสร้างลักษณะนิสัยและแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล ครูต้องสามารถประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชนได้

3) บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน คือ ครูต้องสามารถนำนวัตกรรม เทคโนโลยีการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคม ชุมชนและท้องถิ่น สามารถจัดทำวิจัยในห้องเรียนเพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาคณะครูให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์และทันสมัยทันเหตุการณ์

4) บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร คือ ครูต้องทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตร จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยให้เด็กมีอิสระในการเรียนทั้ง ทางกายและทางใจเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ทั้ง รายบุคคลและรายกลุ่ม ต้องมีการประเมินการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

เป้าหมายของการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน (วรวรรณ เหมะชะญาติ, 2551)

1) ปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

2) วางพื้นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยให้แก่เด็ก โดยเน้นการเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) พัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครบตามพัฒนาการทุกด้าน ดังนี้

- พัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี รักษาความสะอาด มีการเจริญเติบโตที่เหมาะสมตามวัย

- พัฒนาด้านสติปัญญา คือ ใฝ่รู้ สื่อสารความคิดของตนได้ มีจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหาต่างๆ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลตามวัยได้

- พัฒนาการด้านคุณธรรม คือ เว้นชั่ว ทำดี มีวินัย กตัญญู เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ประหยัด ขยันและมีจิตใจผ่องใส

- พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ คือ ร่าเริง แจ่มใส เชื้อมั่นในตนเอง ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีมารยาทแบบไทย

- พัฒนาการด้านสังคม คือ ปฏิบัติตนเหมาะสมตามบทบาทและหน้าที่ ช่วยเหลือตนเองได้ มีความรับผิดชอบเป็นมิตรกับผู้อื่น

งานสอนเป็นงานที่ต้องอาศัยความรับผิดชอบอย่างยิ่งและงานสอนในระดับปฐมวัยยิ่งมีความสำคัญกว่านั้น ครูปฐมวัยจะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนครูด้วยกัน ต่อผู้ปกครองและต่อตัวเด็ก ติดต่อกับผู้ปกครองเด็กอย่างสม่ำเสมอและมีอัธยาศัย ศึกษาและพัฒนาทักษะให้เป็นที่ยอมรับ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ครูจะต้องตัดสินใจโดยตรวจสอบความเป็นจริงเสียก่อน

แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัยในอนาคต

การเรียนรู้ในแนวใหม่ต่างจากการสอนแบบเดิมที่เน้นการเรียนรู้เนื้อหาวิชาที่ครูสอนหรือถ่ายทอดให้เด็กปฐมวัยโดยตรง แนวทางใหม่เน้นให้เด็กที่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ พัฒนาการกระบวนการคิดและทักษะการคิด การใช้ภาษา การแสดงออกทางสร้างสรรค์ การปรับตัวได้ดี มีความเชื่อมั่นและมีความรู้สึกที่ดีต่อ ประเทศที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับเงินและมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมนุษย์ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีประสิทธิภาพเพื่อปรับตัว ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าศักยภาพของมนุษย์ในสังคมนั้นจะบอกถึงสถานภาพ ความมั่นคงของสังคมนั้น ศักยภาพของมนุษย์อยู่ที่การทำงานของสมอง ประเทศใดให้ความสำคัญในการพัฒนาสมองของคนหรือการคิดของคนในประเทศนั้นจะได้ รับการพัฒนาช่วงระยะเวลาที่สำคัญที่สุดสำหรับการเรียนรู้ของมนุษย์คือ แรกเกิดถึง 7 ปี หากส่งเสริมภายหลังจากวัยนี้แล้วถือว่าสายเสียแล้ว เพราะการพัฒนาสมองของมนุษย์ในช่วงวัยนี้สามารถพัฒนาไปถึง 70 % ควรจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น เรียนรู้มีความสุข จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ดูแลด้านสุขนิสัยและโภชนาการเหมาะสม เด็กจึงจะพัฒนาศักยภาพสมองของเขาได้อย่างเต็มความสามารถ สมองของเด็กเรียนรู้มากกว่าสมองของผู้ใหญ่เป็นพันๆ เท่า เด็กเรียนรู้ทุกอย่างที่เข้ามาปะทะ สิ่งที่เข้ามาปะทะล้วนเป็นข้อมูลเข้าไปกระตุ้นสมองเด็กทำให้เซลล์ต่างๆ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเส้นใยสมองและจุดเชื่อมต่อต่างๆอย่างมากมาย

ซึ่งจะ ทำให้เด็กเข้าใจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สมองจะทำหน้าที่นี้ไปจนถึงอายุ 10 ปีจากนั้น สมองจะเริ่มจัดข้อมูลที่ไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวันทิ้งไปเพื่อให้ ส่วนที่เหลือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยพัฒนาเด็กได้ตามความแตกต่างระหว่าง บุคคลและเด็กทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างสูง สุดเต็มศักยภาพ (วัฒนา ปุญญฤทธิ์, 2552)

โรงเรียนวัดเวตวันธรรมาวาส มีแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต ดังนี้

1) พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม แต่ละปีเพื่อเติมเต็มให้มีความสมบูรณ์เพื่อนำไปพัฒนาเด็ก

2) ศึกษาและจัดทำนวัตกรรมเพื่อให้สื่อ/กระบวนการสอนมีกระบวนการที่สมบูรณ์

3) พัฒนารูปแบบการจัดเก็บข้อมูลเด็ก ในระบบสารสนเทศของชั้นเรียนด้วยระบบเทคโนโลยี

4) ขยายแนวความคิดการพัฒนาเด็กตามรูปแบบ การจัดการศึกษา ระดับปฐมวัย ปฏิบัติสู่สาธารณชน โดยวิธีการต่างๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงาน ฝึกปฏิบัติงาน ครุณาความรู้เผยแพร่ด้วยการเป็นวิทยากร การเขียนหนังสือบทความ

แนวคิดด้านต้นแบบแห่งการเรียนรู้

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) (2557) ได้สรุปความสำคัญของคำว่า “ต้นแบบ” ว่ามี 2 นัย

นัยแรก คือ ต้นแบบในฐานะเป็นแม่แบบ เพื่อให้ผู้ดูแบบได้เอาอย่าง ศึกษาตามพฤติกรรมต้นแบบ แล้วทำตามแบบ เลียนแบบ ต่อมาก็อาจ ประยุกต์แบบ

นัยที่สอง คือ ต้นแบบในฐานะเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นกำลังใจแก่ผู้ดูแล กระตุ้นให้ผู้ดูแบบสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ต้นแบบตามนัยนี้อาจไม่ต้องการถ่ายทอดจากต้นแบบสู่ผู้ดูแบบ ไม่ต้องสอนกันตรงๆ เพียงแค่ผู้ดูแบบ...ได้เห็น... ได้รับฟังต่อๆ กันมาได้รับรู้ก็เกิดความปลื้มปิติศรัทธาเชื่อมั่น เป็นขวัญกำลังใจ แม่ไม่รู้จัก แม่เพียงแค่มอง ผู้ดูแบบก็ได้อันสงส์มากมาย “แค่อยู่ให้เห็นก็เป็นแรงบันดาลใจมหาศาล”

การศึกษาถ้าไม่มีแบบอย่างที่ดีเป็นไปไม่ได้ การศึกษาเป็นระบบกัลยาณมิตร เป็นพรหมจรรย์ การมีต้นแบบที่ดีเยี่ยมเป็นกำลังใจ ครูควรต้องเป็นแบบอย่างที่ดีชี้แนวทางสว่างแก่ศิษย์ ต้นแบบแห่งการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ต้นแบบสอนให้รู้ ต้นแบบทำให้ดู และต้นแบบอยู่ให้เห็น หากครูเป็นต้นแบบที่ดี เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์และเพื่อนครู ก็ย่อมจะเกิดผลต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ เกิดครูดี ศิษย์ดีต่อเนื่องขยายวงต่อๆ กันไป “ผู้ที่มีวิญญูณแห่งต้นแบบการเรียนรู้ ย่อมจะไปเห็นตื้นเขินในการถ่ายทอด”

จุดเริ่มต้นของการเกิดแรงบันดาลใจในชีวิตผู้ดูแบบ คือการ ได้รู้ ได้ดู ได้เห็นต้นแบบ เกิดศรัทธาต่อต้นแบบ เกิดแรงบันดาลใจให้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เลียนแบบของต้นแบบ หากเราเผยแพร่ตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต้นแบบของการกระทำในอบายมุข ต้นแบบของการฉ้อราษฎร์ ต้นแบบของการหยาบคายในกิริยาและวาจา ต้นแบบของการประจบสอพลอ ฯลฯ สังคมจะดูต้นแบบที่น่าชื่นใจเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างคุณภาพดีแก่เยาวชน แก่ประเทศชาติจากที่ไหน ครูต้นแบบ โรงเรียนต้นแบบ ศึกษานิเทศก์ก็ต้นแบบและต้นแบบอีกสารพัดที่กำลังจะตามมาทรงคุณค่าของการเป็นแบบแก่ครูและสังคมเพียงใด

แนวคิดทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์

ทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ (The contingency approach) เป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่ผู้บริหารจะปฏิบัติ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือเป็นแนวคิดซึ่งเป็นทางเลือกของผู้บริหารในการกำหนดโครงสร้างและระบบควบคุมองค์การ โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะต่างๆ ของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์การ หรือเป็นวิธีการที่กล่าวถึงองค์การที่มีลักษณะแตกต่างกันซึ่งต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และต้องใช้วิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันด้วย ในปี 1967 Fred E. Fiedler ได้เสนอแนวความคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ (Situational Management Theory) หรือทฤษฎีอุบัติการณ์ (Contingency Theory) ซึ่งถือเป็นทฤษฎีการบริหารที่ขึ้นอยู่กับในเชิงสภาพข้อเท็จจริงด้วยแนวคิดที่ว่าทางเลือกทางออกที่จะไปสู่การแก้ปัญหาทางการบริหารถือว่าไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด หากแต่สถานการณ์ต่างหากที่จะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะใช้การบริหารแบบใดในสถานการณ์เช่นนั้น หลักคิดง่ายๆ ของการบริหารเชิงสถานการณ์ นั้นถือว่าการบริหารจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ และรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม และผู้บริหารจะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด โดยเป็นการผสมผสานแนวคิดระหว่างระบบปิดและระบบเปิดและยอมรับหลักการของทฤษฎีระบบว่าทุกส่วนของระบบจะต้องสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน คือมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสภาพแวดล้อมขององค์การ สถานการณ์บางครั้งจะต้องใช้การตัดสินใจอย่างเฉียบขาด บางสถานการณ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและแรงจูงใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือผลผลิตขององค์การเป็นหลัก การบริหารจึงต้องอาศัยสถานการณ์เป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจ

การบริหารเชิงสถานการณ์จะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลักมากกว่าที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน โดยใช้ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการพิจารณาด้วย โดยเน้นให้ผู้บริหารรู้จักใช้การพิจารณาความแตกต่างที่มีอยู่ในหน่วยงาน เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการ กระบวนการ และการควบคุมงาน ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร หรือความแตกต่างระหว่างเป้าหมายการดำเนินงานขององค์การ เป็นต้น (ยาเป็น เรื่องจรรยาสุรี, 2557)

สรุปหลักการของการบริหารโดยสถานการณ์

- 1) ถือว่าการบริหารจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์
- 2) ผู้บริหารจะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด
- 3) เป็นการผสมผสานแนวคิดระหว่างระบบปิดและระบบเปิดและยอมรับหลักการของทฤษฎีระหว่างทุกส่วนของระบบจะต้องสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน
- 4) สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจและรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม
- 5) คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลักมากกว่าที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน โดยใช้ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการพิจารณาด้วย
- 6) เน้นให้ผู้บริหารรู้จักใช้การพิจารณาความแตกต่างที่มีอยู่ในหน่วยงาน เช่น
  - ความแตกต่างระหว่างบุคคล

- ความแตกต่างระหว่างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการ กระบวนการ และการควบคุมงาน เป็นต้น

- ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร
- ความแตกต่างระหว่างเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กร เป็นต้น

แนวความคิดทางการบริหารเชิงสถานการณ์ สามารถนำทฤษฎีของ Fiedler มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งทฤษฎีนี้ได้กล่าวไว้ มี 2 ลักษณะดังนี้

1) การศึกษารูปแบบของผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์ (Relationship-oriented leader) เป็นผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ผู้นำจะสร้างความไว้วางใจ ความเคารพนับถือและรับฟังความต้องการของพนักงาน เป็นผู้นำที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลัก (Consideration)

2) ผู้นำที่มุ่งงาน (Task-oriented leader) เป็นผู้นำที่มุ่งความสำเร็จในงาน ซึ่งจะกำหนดทิศทางและมาตรฐานในการทำงานไว้อย่างชัดเจน มีลักษณะคล้ายกับผู้นำแบบที่คำนึงถึงตัวเองเป็นหลัก (Initiating structure style)

การบริหารเชิงสถานการณ์สามารถใช้ทุกทฤษฎีมาประกอบกับประสบการณ์ เพื่อทำให้การตัดสินใจที่ดีที่สุด โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูงเช่นปัจจุบัน นับเป็นความท้าทายและโอกาสในการใช้การบริหารเชิงสถานการณ์ในมุมมองของผู้บริหารที่จะพลิกวิกฤติเป็นโอกาสให้ได้ เป็นการใช้ความรู้ความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์ต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวผู้นำท่านนั้น ให้ประจักษ์ออกมาใช้ได้อย่างเต็มสมรรถภาพจริงๆ ที่เขามีอยู่ เพราะสถานการณ์แต่ละอย่างแตกต่างกัน ทฤษฎีกับบางสถานการณ์ก็แตกต่างกันแล้วแต่ผู้นำแต่ละท่านจะเลือกใช้ ดังนั้นการบริหารเชิงสถานการณ์น่าจะเป็นการใช้ความรู้ความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์

ทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ (Contingency Approach) องค์กรไม่ได้เหมือนกันทุกองค์กร ปัญหามักจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันในกรณีของการบริหารจัดการแบบวิทยาศาสตร์และหลักการบริหารจัดการที่พยายามออกแบบขององค์กรทั้งหมดให้มีความเหมือนกัน อย่างไรก็ตามโครงสร้างและระบบของการทำงานในแต่ละฝ่ายนั้นก็ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระบบการผลิตได้ทั้งหมด จำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ เช่น ในปัจจุบันผู้บริหารจำนวนมากออกแบบขององค์กรใหม่ เรียกว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่จะคอยสนับสนุนให้เกิดการสื่อสารและความร่วมมือกัน ดังนั้นทุกคนจะกำหนดและร่วมกันแก้ปัญหา ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานไปได้อย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงและมีผลผลิตที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น

แนวคิดทางการบริหารเชิงสถานการณ์ เป็นแนวคิดที่เน้นผู้บริหารให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ ขององค์กร ตัวแปรต่างๆ ในแต่ละสถานการณ์ทางการบริหารมีความแตกต่างกันไปในแต่ละองค์กรดังนั้นผู้บริหารควรคำนึงถึงความเหมาะสมในการตัดสินใจดำเนินงานภายใต้สถานการณ์เหล่านี้ให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและความพึงพอใจของพนักงาน กล่าวคือแนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ย่อมมีวิถีทางที่ดีที่สุดสภาพแวดล้อมทางการบริหารที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กรไม่มีวิธีแก้ปัญหาคำเดียวที่ดีที่สุดวิธีเดียว หรือแก้ปัญหาด้วยวิธีเดียวกัน หากแต่มีหลากหลายวิธีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร

ตอนที่ 4 แนวคิดและทฤษฎีด้านพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

1. การสื่อสารอย่างเหมาะสม

"สื่อ" ในภาษาไทยกับคำในภาษาอังกฤษ พบว่ามีความหมายตรงกับคำว่า "media" (ในกรณีที่มีความหมายเป็นเอกพจน์จะใช้คำว่า "medium")

คำว่า "สื่อ" ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ ความหมายของคำนี้ไว้ดังนี้ "สื่อ (กริยา) หมายถึง ติดต่อให้ถึงกัน เช่น สื่อความหมาย ชักนำให้รู้จักกัน สื่อ (นาม) หมายถึง ผู้หรือสิ่งที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน เช่น เขาใช้จดหมายเป็นสื่อติดต่อกัน เรียกผู้ที่ทำหน้าที่ชักนำให้ชายหญิงได้แต่งงานกันว่า พ่อสื่อ หรือ แม่สื่อ (ศิลปะ) วัสดุต่างๆ ที่นำมาสร้างสรรค์งานศิลปกรรมให้มีความหมายตามแนวคิด ซึ่งศิลปินประสงค์แสดงออกเช่นนั้น เช่น สื่อผสม" (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี, 2551)

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงโดยทั่วไปจะเกิดจากการสื่อสารต่อไปนี้ (สุติน ชาวหินฟ้า, 2551)

1.1 การสื่อสารโดยตรงแบบเผชิญหน้า เป็นการสื่อสารที่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างเผชิญหน้ากันในการสนทนา เช่น บริกรต้องเข้ามารับใบสั่งซื้อจากลูกค้า แพทย์ต้องเข้าตรวจรักษา สอบถามอาการกับคนไข้ เป็นต้น รูปแบบการสื่อสารที่สร้างความสนใจให้แก่ผู้รับสารอย่างตรงไปตรงมา การสื่อสารด้วยวิธีนี้จึงเป็นรูปแบบที่ดีในการที่สามารถสื่อสารได้อย่างตรงไปตรงมาและมีข้อผิดพลาดทางการสื่อสารน้อยมาก

1.2 การสื่อสารสองทาง การสื่อสารสองทางเป็นการสื่อสารที่มีการโต้ตอบกันไปมาของผู้ส่งสารและรับสารทั้งสองฝ่าย การสื่อสารรูปแบบนี้จะไม่สร้างความสับสนแก่คู่สนทนา อีกทั้งก่อให้เกิดความน่าสนใจใคร่รู้และเกิดสมาธิในการรับสารได้ง่าย

1.3 การสื่อสารโดยช่องทางและสื่อที่หลากหลาย การสื่อสารโดยช่องทางและสื่อที่หลากหลายเป็นการเลือกใช้สื่อที่ปัจจุบันมีอยู่มากมายให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสาร โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของเนื้อหา สภาพแวดล้อม ผู้รับและผู้ส่งสารรวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการรับและส่งสาร เพื่อให้การส่งสารรูปแบบที่เลือกมานั้นเป็นสารสื่อสารที่ได้ผลและเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนได้มากที่สุด

1.4 ผู้รับสามารถรับสารได้ปริมาณมากพอ ในแต่ละบุคคลจะสามารถรับสารในแต่ละชนิดได้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความชอบ ความถนัด ภูมิหลังและปัจจัยด้านอื่นๆ การเลือกใช้สารที่สามารถส่งถึงผู้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือส่งสารได้ในปริมาณมากพอกับความต้องการของผู้รับสารก็นับเป็นรูปแบบที่เหมาะสมของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เมื่อสารถูกส่งไปแล้วนั้นผู้รับซึ่งก็คือเด็กและเยาวชนหากสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตหรือสามารถนำไปใช้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างถูกต้องการยิ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการสื่อสาร ไม่เพียงลบปัญหาด้านอาการขาดสมาธิ แต่ยังสามารถนำสารที่ได้รับไปพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงยิ่งขึ้น

1.5 ผู้รับมีความแม่นยำเที่ยงตรงสูง ความแม่นยำเที่ยงตรงในการรับสารนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการในการรับข้อมูลข่าวสารอย่างเที่ยงตรง ทั้งประสบการณ์การรับสาร ประสบการณ์ใน

ข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งมา อีกทั้งการมีสติและสมาธิในการรับสื่อที่ส่งมาจะมีผลอย่างสูงต่อความแม่นยำเที่ยงตรงของข้อมูล

1.6 การหลีกเลี่ยงอุปสรรคในการสื่อสารดังกล่าวข้างต้น

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องหลีกเลี่ยงอุปสรรคในการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ทั้งนี้เพราะอุปสรรคการสื่อสารที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลที่ถูกส่งมามีความถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนเพียงใด การเกิดอุปสรรคต่างๆ ข้างต้นก็นับเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาการขาดสมาธิในเด็กและเยาวชนด้วยเช่นกัน หากสามารถลบอุปสรรคต่างๆ ไปได้ การสื่อสารย่อมประสบความสำเร็จได้ในที่สุด

2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

กุลยา ตันติผลลาชีวะ (2551) ได้ให้ความหมายของประสบการณ์ ว่าหมายถึง สิ่งที่เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นได้ทั้งกิจกรรมและสิ่งที่ได้สัมผัสรอบตัว เด็กพัฒนาความรู้และทักษะจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง รวมทั้งได้แสดงออกอย่างอิสระ ได้ใช้ความรู้และฝึกคิดการแก้ปัญหา ประสบการณ์ที่เด็กเรียนรู้ มีทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม

2.1 ประสบการณ์ตรง คือ ประสบการณ์ที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติเอง ได้พูด ได้คุย และได้ใช้ประสาทสัมผัสตรงเพื่อการเรียนรู้ ทดลอง จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

2.2 ประสบการณ์ทางอ้อม คือ ประสบการณ์ที่มาจากการบอกเล่า การฟัง ประสบการณ์เหล่านี้อาจได้มาจากการเห็นในโทรทัศน์ ในเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือฟังวิทยุ

1) ลักษณะของประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่จะทำให้เด็กได้รับความรู้ มีทักษะปฏิบัติและเห็นในสิ่งต่างๆ ที่ครูต้องการให้รู้โดยสอดคล้องกับลักษณะความใคร่รู้ใคร่เรียนของเด็ก ซึ่งลักษณะของประสบการณ์การเรียนรู้มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญดังนี้ (Seefeldt & Barbour, 1994)

1.1) เด็กต้องได้สัมผัสจับต้องโดยตรงด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็ประสบการณ์ในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม

1.2) เด็กเป็นผู้ริเริ่ม เป็นผู้เลือกสิ่งที่ตนเองต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.3) เนื้อหาหรือสาระที่เรียนรู้มีความหมาย กล่าวคือเหมาะกับอายุของเด็ก

1.4) ประสบการณ์การเรียนรู้มีความต่อเนื่อง

1.5) สนับสนุนและให้โอกาสในการใช้ภาษา การมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการสื่อสาร

1.6) สร้างเสริมประสบการณ์สัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสร้างเสริมกิจกรรมทางสังคม

1.7) มีการสรุปแนวคิดและความรู้จากกิจกรรม มีการสะท้อนการเรียนรู้อย่างมีระเบียบวิธีและมีการนำเสนอร่วมด้วย

2) กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1) ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมและกระตุ้นให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรม

2.2) **ขั้นดำเนินการ** เป็นขั้นดำเนินการที่อาจเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน และกิจกรรมการเรียนนอกชั้นเรียน

2.3) **ขั้นสรุปทบทวน** เป็นการประมวลสิ่งที่ได้เรียนรู้มาจากกิจกรรม เพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

ในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเริ่มจากการกำหนดเรื่องที่เรียน มโนทัศน์ การเรียนรู้ของเรื่องที่เรียน ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นวิธีการดำเนินการ ไปสู่เป้าหมาย อุปกรณ์ที่ต้องใช้ในกิจกรรมและการประเมินสภาพการเรียนรู้ การที่จะจัดกิจกรรมใน ชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนนั้นมีข้อสังเกตว่าถ้าเป็นกิจกรรมการเรียนที่เน้นกรอบแนวคิดเดียวไม่ ซับซ้อน ปกติจะจัดในชั้นเรียน เช่น ในช่วงเวลากิจกรรมวงกลมเพื่อฟังนิทาน ส่วนกิจกรรมที่ซับซ้อน อาจใช้ส่วนต่างๆ ของห้องเรียน เพื่อจัดเป็นมุมประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กด้านวิทยาศาสตร์ และหนังสือสำหรับการเรียนบางเรื่อง หรือจัดเป็นมุมบล็อกและเครื่องเล่นเกมสำหรับการเรียน เคลื่อนไหวร่างกาย เป็นต้น นอกจากนี้ในระยะเวลาที่อากาศแปรปรวนไม่สามารถไปทำกิจกรรมนอก ชั้นเรียนได้ ครูจำเป็นต้องปรับกิจกรรมใหม่ให้เหมาะสมกับการใช้ห้องเรียนเป็นฐานกิจกรรมแทนการ เรียนนอกชั้นเรียน

3) หลักการจัดประสบการณ์

3.1) จัดประสบการณ์เล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

3.2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่าง บุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

3.3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

3.4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่ง ของการจัดประสบการณ์

3.5) ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

4) แนวทางการจัดประสบการณ์

4.1) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

4.2) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลง มือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิด แก้ปัญหาด้วยตนเอง

4.3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการ เรียนรู้

4.4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และ นำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

4.5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ ภายใต้ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบ ร่วมมือในลักษณะต่างๆ

4.6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

4.7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4.8) จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

4.9) ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

4.10) จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. ทักษะการจูงใจและการเสริมแรง

การจูงใจ คือ การที่มีสิ่งกระตุ้นมาทำให้เรามีความพยายามในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่เราได้วางไว้ การจูงใจเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

3.1 องค์ประกอบของกระบวนการจูงใจ

สิ่งจูงใจเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่เป็นการจูงใจให้คนทำงานมากขึ้น ปัจจัยในการที่ทำให้บุคคลในองค์กรเกิดความพึงพอใจมีอยู่ 5 ประเภท ดังนี้

- 1) ความมีอำนาจ (power)
- 2) ความสำเร็จ (achievement)
- 3) การมีส่วนร่วม (participation/affiliation)
- 4) ความมั่นคง (security)
- 5) สถานภาพ (status)

3.2 หลักและเทคนิคของการจูงใจ

การศึกษาทฤษฎีการจูงใจจะทำให้ทราบว่าเทคนิคการจูงใจอะไรบ้างที่ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ได้ ในขณะที่การจูงใจมีความสลับซับซ้อนและไม่มีคำตอบที่ดีที่สุดเพียงคำตอบเดียว เทคนิคการจูงใจที่สำคัญประกอบด้วย

- 1) เงิน (money)
- 2) การมีส่วนร่วม (participation)
- 3) คุณภาพชีวิตในการทำงาน (quality of working life)

3.3 รูปแบบของทฤษฎีการเสริมแรง

เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนไปเนื่องมาจากแรงจูงใจ การเสริมแรงจูงใจเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากผลของการกระทำซึ่งแบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ

1) การเสริมแรงเชิงบวก (positive reinforcement) เป็นการเสริมแรงเชิงบวก เพื่อเพิ่มพฤติกรรมที่ต้องการ โดยการให้รางวัล หรือผลตอบแทนในสิ่งที่บุคคลเหล่านั้นต้องการ เช่น การกล่าวคำขอบคุณ การให้คำชื่นชม เป็นต้น

2) การเสริมแรงเชิงลบ (negative reinforcement) บางครั้งเรียกว่า การหลีกเลี่ยงเป็นการเรียนรู้ถึงวิธีปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงเป็นการเรียนรู้ถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ที่ไม่พึงพอใจ เช่น ทำงานให้เสร็จก่อนกำหนดเพื่อหลีกเลี่ยงการตำหนิจากหัวหน้างาน

3) การเพิกเฉย (extinction) เป็นการเสริมแรงเชิงบวกเพื่อลดพฤติกรรมที่ทำบ่อยๆ หรือทำให้พฤติกรรมนั้นหมดไป โดยการไม่ให้รางวัลหรือผลตอบแทน เช่น เมื่อเห็นว่าคนๆหนึ่งมีพฤติกรรมไม่ถูกต้องแต่ยังได้รับการยอมรับจากกลุ่มทำงาน ต้องปรึกษากับกลุ่มเพื่อให้หยุดการยอมรับต่อพนักงานคนนั้น

4) การลงโทษ (punishment) เป็นการลดพฤติกรรมเนื่องจากได้ผลลัพธ์ที่ไม่พึงพอใจ เช่น การลดตำแหน่ง การลดอำนาจที่ดี การลดเงินเดือน เป็นต้น

รางวัลตอบแทน มี 2 อย่างคือ

รางวัลตอบแทนภายนอก (Extrinsic Reward) เป็นค่าตอบแทนที่ได้จากบุคคลอื่น โดยทั่วไปก็คือจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารระดับสูง เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ใบประกาศเกียรติคุณ คำชมเชย เป็นต้น

รางวัลตอบแทนภายใน (Intrinsic Reward) เป็นผลตอบแทนที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง เช่น ตัวเองมีความสามารถสูงขึ้น ตัวเองเก่งขึ้น มีความรู้มากขึ้น ภาคภูมิใจกับการทำงานที่ตนเองทำขึ้น เป็นต้น

ตอนที่ 5 การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

1. การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

1.1 บทบาทของครูผู้ดูแลเด็ก

เด็กเล็กเป็นวัยที่มีความซุกซนเคลื่อนไหวตลอดเวลา สติปัญญาและความคิดจะมีความเป็นอิสระ แปรเปลี่ยนตามสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นใกล้ตัว ชอบลอกเลียนแบบตามความนึกคิดของตน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย ดังนั้นครูผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก และมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กมากที่สุดในช่วงที่เด็กอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ รู้จักรับผิดชอบ รักเด็ก อุบนิสยอ่อนโยน จิตใจโอบอ้อมอารี มีความยุติธรรม มีลักษณะเป็นผู้นำ เพื่อจะเป็นผู้ที่ให้การดูแลเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก เป็นการวางรากฐานความคิด สติปัญญา อารมณ์ สังคม ลักษณะนิสัย เสริมสร้างบุคลิกที่ดีให้กับเด็ก ซึ่งเปรียบเสมือนการวางรากฐานของประเทศ ส่วนส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการพัฒนาจิกรรรมเยาวชน (2551) ระบุว่าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้ดูแลเด็กมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

1) ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องทำหน้าที่ดูแลเด็กและปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัยและมีการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2) ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในลักษณะบูรณาการ

ครูผู้ดูแลเด็กมีหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในลักษณะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือให้เด็กได้พัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อมกัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และการลงมือกระทำ ดังนั้นครูผู้ดูแลเด็กจะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูดและกิริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่น

3) สังเกต ฝ้าระวัง และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต ฝ้าระวังปัญหาสุขภาพ พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จดบันทึกพฤติกรรมเพื่อจะได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติและผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันที่

4) มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต มีความรู้ และเข้าใจพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและไม่พึงประสงค์ของเด็ก ซึ่งพฤติกรรมนั้นอาจเกิดจากการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งการปรับตัวของเด็กต่อสิ่งแวดล้อม หากไม่ได้รับการแก้ไขตามแนวทางที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กในอนาคต แม้ว่าเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันตามพันธุกรรมและการอบรมเลี้ยงดู แต่ถ้าเข้าใจและช่วยลดพฤติกรรมจะช่วยขจัดปัญหาที่จะตามมาได้ทันที่

5) จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยถูกสุขลักษณะเหมาะสมกับการพัฒนาเด็กทุกด้าน ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องดูแลจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ปลอดภัยและมีบรรยากาศเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็ก ครอบครัวและชุมชน

6) ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กโดยเป็นคนกลางสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัวและบุคคลต่างๆ ในชุมชน เพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของเด็กได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

7) รู้จักพัฒนาตนเองในทางวิชาการและวิชาชีพ

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องใฝ่หาความรู้ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนี้

7.1) การพัฒนาด้านความรู้ทางวิชาการและทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาหาความรู้ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์

การศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/สถานพัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและจัดตั้งชมรมเครือข่ายครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ครูผู้ดูแลเด็ก

7.2) การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะรักเด็ก อุบิสัยอ่อนโยนมีกิริยาวาจาที่นุ่มนวลอ่อนหวาน ใจเย็น รู้จักปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองอยู่เสมอ

1.2 หน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะอยู่ใกล้ชิดกับเด็กตลอดทั้งวัน ดังนั้นจึงมีหน้าที่ดังนี้

- 1) อบรมเลี้ยงดูเด็ก ตั้งแต่รับเด็กจากผู้ปกครองจนกระทั่งส่งคืนให้ผู้ปกครอง
- 2) จัดกิจกรรมประจำวัน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมให้กับเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรงและได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย โดยจัดกิจกรรมกลางแจ้ง ในร่มและจัดมุมกิจกรรมต่างๆ เช่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมดนตรี เป็นต้น
- 3) ปลูกจิตสำนึกให้เด็กรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย การรักษาสິงแวดล้อม ความมีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ ฯลฯ
- 4) ดูแลความปลอดภัยและรักษาความสะอาดภายในและภายนอกอาคารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 5) ให้เด็กเคารพธงชาติและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- 6) สำรวจรายชื่อเด็กที่เข้ารับการเลี้ยงดูประจำวัน เยี่ยมเยียนผู้ปกครองและเด็กในกรณีที่เด็กไม่มาเรียนเกิน 3 วัน และในกรณีที่เกิดปัญหาอื่นๆ
- 7) จัดเตรียมสถานที่เรียน จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน โดยเน้นวัสดุที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น จัดอาหารเสริม น้ำดื่ม น้ำใช้ จัดทำบันทึกการสอน และบันทึกประจำตัวเด็ก ตลอดจนจัดทำทะเบียนอุปกรณ์การเรียนการสอน
- 8) จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายตามโครงการจัดหาอาหารเสริม (นม) สำหรับเด็ก
- 9) จัดทำบัญชีแสดงรายการอาหารกลางวันรายสัปดาห์ ตามโครงการจัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็ก
- 10) ร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครอง จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ดังนั้นการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก ควรตระหนักต่อภาระที่จะพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ ผู้ดูแลเด็กต้องมีวิญญานความเป็นผู้ดูแลเด็ก มีความพร้อมในการให้ความรักความอบอุ่นกับเด็ก เป็นที่พึ่งของเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก จัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับเด็กและที่สำคัญผู้ดูแลเด็กควรปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ควรมีการประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรชุมชนอยู่เสมอ ดังนั้นการที่ผู้ดูแลเด็กปฏิบัติงานโดยรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการประสานงานและร่วมมือกับชุมชน ให้คนในชุมชนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับเด็กก่อนวัยเรียนแล้ว จึงเป็นการพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่คุณภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริง

2. มาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี ดังนี้

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่ดูแลและให้การศึกษาเด็ก อายุระหว่าง 3 - 5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเองและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของส่วนราชการต่างๆ ที่ถ่ายโอนให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์อบรม เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด กรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เด็ก 3 ขวบ) รับถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งต่อไปนี้ เรียกว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองท้องถิ่น

เด็กเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การพัฒนาเด็กให้ได้รับความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาจึง นับเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบจะต้องตระหนัก และให้ความสนใจ เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานเหมาะสมกับวัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานซึ่งมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาเด็ก (กระทรวงมหาดไทย, 2551) ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดก็ตาม ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเทศบาล หรือเมืองพัทยาที่ดี ล้วนแต่มีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้งและดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของส่วน ราชการต่างๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนา เด็กเล็กในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพและได้มาตรฐาน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำมาตรฐานการ ดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้ อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม ซึ่งจะเป็แนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการ ดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป สำหรับมาตรฐานดังกล่าวได้รวบรวมและจัดทำขึ้นจำแนก ออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน ประกอบด้วยดังนี้

2.1 ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ

เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ เช่น คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของ บุคลากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแล เด็ก ผู้ประกอบอาหาร ตลอดจนผู้ทำความสะอาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

2.2 ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ดังนี้

2.2.1 ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนา เด็กเล็กที่ตั้ง จำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า-ออก และประตูหน้าต่าง ตลอดจนพื้นที่ใช้สอยอื่นๆ เป็นต้น

2.2.2 สิ่งแวดล้อม เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคาร รั้ว สภาพแวดล้อม และมลภาวะ เป็นต้น

2.2.3 ด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัย และมาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น

2.3 ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ข้อ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก เป็นต้น

2.4 ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชน

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เช่น การประชุมชี้แจงให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การจัดให้มีกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น

3. มาตรฐานด้านบุคลากร และการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกฯ และปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบุคลากร ซึ่งทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาทิ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหารและ ผู้ทำความสะอาด เป็นต้น โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานให้การศึกษาและพัฒนารูปแบบสำหรับเด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการด้วยความเหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น ด้านคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็กมีดังนี้

3.1 บุคลากรซึ่งทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหารและผู้ทำความสะอาด ผู้ดูแลเด็กควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ มีวุฒิการศึกษาตามที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด มีสถานภาพเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือพนักงานจ้างตามมาตรฐานทั่วไป หรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพนักงานจ้างที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, มปป.) มีคุณสมบัติ ดังนี้

3.1.1 มีคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งตามมาตรฐานทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด

3.1.2 ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

3.1.3 ไม่มีประวัติการกระทำผิดต่อเด็ก หรือละเมิดสิทธิเด็ก

3.1.4 ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

3.1.5 แพทย์ให้การรับรองว่ามีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อ ร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ และไม่เป็นผู้ติดสารเสพติด

3.1.6 มีระดับบุคลิกภาวะ และบุคลิกลักษณะเหมาะสม ทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม มีความตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความรัก ความอ่อนโยน เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กเล็กอย่างเหมาะสม

3.1.7 เป็นบุคคลที่มีความรักเด็ก มีอุปนิสัยสุชุม เยือกเย็นและมีความขยันอดทน

3.1.8 มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

3.2 บทบาทหน้าที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.2.1 สำรวจความต้องการของชุมชน ในการจัดตั้ง และดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.2.2 กำหนดโครงสร้างการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล สถานที่ และฐานะการคลังของแต่ละท้องถิ่น

3.2.3 จัดทำแผนงานโครงการ และงบประมาณในการจัดตั้ง และสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งจัดทำขออนุญาตขอความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น

3.2.4 จัดทำประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.2.5 จัดทำระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.2.6 กำหนดแผนปฏิบัติการและงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

3.2.7 ควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ

3.3 บทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.3.1 ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็กเพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย

3.3.2 ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ ให้เด็กได้พัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และการลงมือกระทำ ดังนั้น ผู้ดูแลเด็กจะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูดและกริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่นต่อเด็ก

3.3.3 สังเกต และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการต่างๆ ของเด็ก เพื่อจะให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติและผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุ และวิธีการแก้ไขได้ทันเวลาที่

3.3.4 จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมในการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาด มีความปลอดภัยและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

3.3.5 ประสานสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวเพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

3.3.6 มีการพัฒนาตนเองในทางวิชาการ และอาชีพ ใฝ่หาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ได้แก่ ด้านความรู้ทางวิชาการ และทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาหาความรู้ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและการจัดตั้งชมรมเครือข่ายสำหรับผู้ดูแลเด็กซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ผู้ดูแลเด็ก

3.3.7 รู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูล ความรู้ และเครือข่ายการปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนและแหล่งข้อมูลต่างๆ ในชุมชน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน สมาคม และมูลนิธิต่างๆ และแหล่งข้อมูลความรู้ในชุมชน

3.4 การบริหารงบประมาณและการบริหารงานบุคคล เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย และมาตรฐานทั่วไปหรือหลักเกณฑ์ที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และมาตรฐานด้านบุคลากรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

3.5 ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหารและผู้ทำความสะอาด ในด้านความรู้ ความสามารถให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านบุคลากรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนด และเสนอผลการประเมินให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบการพิจารณาต่อสัญญาต่อไป

3.6 ด้านการบริหารจัดการ

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ซึ่งออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษาด้วยและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา ก็ได้บัญญัติไว้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดก็ได้ตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ประกอบกับแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชน ผู้ปกครองได้รับบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

3.7 มาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็ก 4 มาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็ก

การศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาไปพร้อมๆ กัน เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐาน ดังนี้

3.7.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์

ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน มีสุขภาพจิตดี และมีความสุขมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

3.7.2 คุณลักษณะตามวัย

เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ซึ่งคุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็ก ได้แก่

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

- อายุ 3 ปี ได้แก่ กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ รับลูกบอลด้วยมือและลำตัวได้เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ ใช้กรรไกรมือเดียวได้ เป็นต้น

- อายุ 4 ปี ได้แก่ กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ รับลูกบอลด้วยมือและลำตัวได้เดิน ขึ้น-ลงบันไดสลับเท้าได้ ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ กระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่เฉย เป็นต้น

- อายุ 5 ปี ได้แก่ กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง ขึ้น-ลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือก รongเท้า ฯลฯ

2) พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจ

- อายุ 3 ปี ได้แก่ แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก ชอบที่จะให้ผู้ใหญ่พอใจและได้รับคำชม กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยง เป็นต้น

- อายุ 4 ปี ได้แก่ แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น ชอบท้าทายผู้ใหญ่ ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ เป็นต้น

- อายุ 5 ปี ได้แก่ แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสมชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเอง และผู้อื่น ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง เป็นต้น

3) พัฒนาการด้านสังคม

- อายุ 3 ปี ได้แก่ รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง ชอบเล่นแบบคู่ขนาด (เล่นของชนิดเดียวกัน แต่ต่างคนต่างเล่น) เล่นสมมติได้รู้จักรอคอย เป็นต้น
- อายุ 4 ปี ได้แก่ แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง เล่นร่วมกับคนอื่นได้รอคอยตามลำดับก่อน - หลัง แบ่งของให้คนอื่น เก็บของเล่นเข้าที่ได้ เป็นต้น
- อายุ 5 ปี ได้แก่ ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมาย ร่วมกับผู้อื่นได้ พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ ทำความเคารพ รู้จักขอบคุณเมื่อรับของจากผู้ใหญ่ รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

4) พัฒนาการด้านสติปัญญา

- อายุ 3 ปี ได้แก่ สำหรับสิ่งต่างๆ ที่เหมือนกัน และต่างกันได้ บอกชื่อของตนเองได้ ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้ สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจอง และแสดงท่าเลียนแบบได้รู้จักใช้คำถาม “อะไร” สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่ายๆ เป็นต้น
- อายุ 4 ปี ได้แก่ จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้ พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำชี้แนะ สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องใช้คำถาม “ทำไม” เป็นต้น
- อายุ 5 ปี ได้แก่ บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จัดหมวดหมู่สิ่งของได้ บอกชื่อ-สกุล อายุ ตนเองได้ พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง สนทนาโต้ตอบ-เล่าเรื่องได้ สร้างผลงานตามความคิดตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น เริ่มเข้าใจสิ่งเป็นนามธรรม นับปากเปล่าได้ถึง 20 เป็นต้น

3.7.3 การจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัย การพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องคำนึงถึงการ จัดประสบการณ์ให้เป็นไปตามเหมาะสมของวัยเด็กปฐมวัย ดังนี้ (กระทรวงมหาดไทย, 2551)

1) ด้านการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3 – 5 ปี (ไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น) เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

2) หลักการจัดประสบการณ์

2.1) จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมและอย่างต่อเนื่อง

2.2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

2.3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการ และส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

2.4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

2.5) ให้ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

3) แนวทางการจัดประสบการณ์

3.1) จัดประสบการณ์สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

3.2) จัดประสบการณ์สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

3.3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะ และสาระการเรียนรู้

3.4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

3.5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ บรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน

3.6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีของเด็ก

3.7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3.8) จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่วางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

3.9) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน สนับสนุน สื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินพัฒนาการ

3.10) จัดทำสารนิทัศน์ ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก เป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรอง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

4) การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบซึ่งเป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

4.1) หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

- กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

- กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

- กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 - 60 นาที

- กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

4.2) ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน มีกรอบกลุ่มสิ่งต่อไปนี้

- การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

- การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกม ต่อภาพ ผูกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

- การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ติดต่อกันและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

- การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่ เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ เป็นต้น

- การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษาสถานประกอบการที่ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

- การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษา

ให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านและ
บุคลิกภาพที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทาง
ภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

- การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้
พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ
รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้
ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่น
ต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่างๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่างๆ ฯลฯ

5) โภชนาการสำหรับเด็ก

เพื่อให้เด็กได้รับอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ส่งผลต่อการเจริญเติบโต
ของเด็กตามพัฒนาการ ควรส่งเสริมให้เด็กได้รับสารอาหารครบ 5 หมู่

3.8 มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากชุมชนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ต้นแบบ

แนวทางการดำเนินงานด้านมาตรฐานการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากชุมชนของ
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรดำเนินการตามแนวทางต่างๆ ดังนี้

3.8.1 จัดให้มีการประชุมชี้แจงให้ชุมชนทราบ ชี้นำให้เห็นประโยชน์และความจำเป็น
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเตรียมความพร้อมของเด็ก และชักชวนให้ชุมชนมีส่วน
ร่วมบริหารและช่วยเหลือในระหว่างดำเนินการ

3.8.2 จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์
พัฒนาเด็กเล็กเป็นระยะๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง การให้
ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ศิลปะพื้นบ้าน ร่วมจัดกิจกรรม
นันทนาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและความผูกพันที่ดีต่อกันระหว่าง
ศูนย์ฯ และชุมชน

3.8.3 มีการประสานงานและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็ก
เล็ก ให้ประชาชน และหน่วยงานต่างๆ รับทราบ เพื่อที่จะมีผู้เข้ามาช่วยเหลือด้านต่างๆ ได้โดยการ
ประชาสัมพันธ์อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น จัดทำเอกสาร คู่มือแผ่นพับ การออกไปเยี่ยมบ้านเด็ก
 ฯลฯ

3.8.4 มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูลข่าวสารด้าน
การมีส่วนร่วมของชุมชน สถาบันต่างๆ ของชุมชน เช่น สถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว เป็นต้น

3.8.5 จัดให้มีกองทุนส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อมาสนับสนุนการดำเนินงาน
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งอาจขอรับการอุดหนุนจากงบประมาณต่างๆ ของหน่วยงานดังนี้

1) การสมทบหรือการอุดหนุนงบประมาณกองทุนจากองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น

2) การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐบาล

3) การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์การ
ภาครัฐอื่นๆ

4) การสนับสนุนงบประมาณจากภาคเอกชน องค์กรการกุศล มูลนิธิหรือมี
ผู้อุทิศให้

3.8.6 จัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงาน
งานทิศทางและแนวทางการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือและ
การสนับสนุนจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองของเด็กเล็กที่จะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วม
สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.8.7 จัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ในลักษณะไตรภาคี 3 ฝ่าย จากภาคส่วนต่างๆ คือ ภาคประชาชนหรือผู้แทนชุมชนในท้องถิ่น
หน่วยงานผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการและผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ มีดังนี้

วชิระ ชาวหา (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนในระดับ
มัธยมศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่ การศึกษาสระแก้วเขต 2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอนทั้ง
8 กลุ่มสาระในโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำนวน
189 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความดี ด้านความเก่ง
และด้านความสุข จำนวน 52 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระแก้ว เขต 2 มีความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่
ด้านความดี ด้านความเก่ง และด้านความสุขอยู่ในระดับมาก 2) ครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระแก้วเขต 2 จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้พบว่าครูผู้สอนที่มีความ
ฉลาดทางอารมณ์มากทุกด้านเรียงจากมากไปหาน้อยสามอันดับแรก คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน
อาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ 3)
ครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามกลุ่ม
สาระการเรียนรู้ที่ปฏิบัติการสอนโดยรวมครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต่างกันมีความฉลาดทาง
อารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดฤชวรรณ แก้วกิตติคุณ (2549) ได้ศึกษาวิจัย ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารใน
สถานศึกษาเอกชน อำเภอบ้านโป่ง สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรี เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่
สถานศึกษาเอกชน อำเภอบ้านโป่ง สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรี เขต 2 จำนวน 12 แห่ง ผู้ให้
ข้อมูลสถานศึกษาละ 10 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระ 8 คน หัวหน้ากลุ่ม
กิจกรรม 1 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์
ของผู้บริหารตามแนวคิดของ Goleman ผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโดย
ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่การสร้างแรงจูงใจ
ให้กับตนเอง การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ของตนเอง การมีทักษะทางสังคม ส่วน

การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามเพศสถานภาพและระดับการศึกษา พบว่า เพศชายแลเพศหญิง สถานภาพโสดและสมรส มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโทมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ขวัญใจ เพิ่มศรี (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ความสามารถในวิชาชีพของครูที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ต่างกัน ในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ความสามารถในวิชาชีพครู โดยมีตัวแปรเป็นประสบการณ์สอนและความฉลาดทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างคือครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี จำนวน 349 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน มีการรับรู้ความสามารถในวิชาชีพครูระดับสูงใกล้เคียงกัน ครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์ระดับสูง มีการรับรู้ความสามารถในวิชาชีพครูสูงกว่า ครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยมีแนวโน้มว่าการรับรู้ความสามารถในวิชาชีพเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระดับความฉลาดทางอารมณ์

สมัย ศิริทองถาวร และคณะ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบเขาวนปัญญาและความสามารถทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย โครงการประเมินผลโครงการพัฒนาสติปัญญาเด็กไทย ปี 2551 โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและเปรียบเทียบความสามารถทางเขาวนปัญญา (ไอคิว) และความฉลาดทางอารมณ์ (อีคิว) ของเด็กปฐมวัย ระหว่างปี 2550 และปี 2551 ในพื้นที่โครงการประเมินผลโครงการพัฒนาสติปัญญาเด็กไทย กลุ่มตัวอย่างในการประเมิน ไอคิว 338 คน และอีคิว 281 คน ประเมินความสามารถทางเขาวนปัญญาเด็ก 2-15 ปี และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็กอายุ 3-5 ปี สำหรับครูของกรมสุขภาพจิต ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยไอคิวเท่ากับ 106.17 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนค่าเฉลี่ยอีคิวเท่ากับ 50.89 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ควรส่งเสริมรักษาให้คงไว้ จากการเปรียบเทียบไอคิวและอีคิวของเด็ก ระหว่างปี 2550 และปี 2551 พบว่าไอคิวของเด็กในปี 2551 น้อยกว่าปี 2550 อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ .01 ส่วนอีคิวของเด็กในปี 2551 และปี 2550 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อเปรียบเทียบไอคิวและอีคิวของเด็กปี 2550 และปี 2551 จำแนกตามระดับไอคิวและอีคิวพบว่า ไอคิวของเด็กในกลุ่มคาบเส้นถึงปัญญาอ่อนและกลุ่มปานกลางมีค่าเฉลี่ยไอคิวสูงขึ้น ในปี 2551 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และไอคิวของเด็กในกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยไอคิวสูงขึ้น ในปี 2551 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนอีคิวของเด็กกลุ่มจำเป็นต้องพัฒนา และกลุ่มควรได้รับการพัฒนามีค่าเฉลี่ยอีคิวสูงขึ้น ในปี 2551 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และเมื่อเปรียบเทียบอีคิวระหว่างกลุ่มเด็กที่มีระดับไอคิวแตกต่างกัน พบว่าอีคิวในองค์ประกอบกระตือรือร้นและกล้าพูดกล้าบอก ระหว่างเด็กที่มีไอคิวต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

นันทนิจ สุทธิรักษ์ และกัญญาดา ประจุศิลป์ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตน คุณลักษณะของงาน การจัดการนิเทศของหัวหน้าหอผู้ป่วยกับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลของพยาบาล โรงพยาบาลมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตน คุณลักษณะของงาน การจัดการนิเทศของหัวหน้า

หอยผู้ป่วยกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลของพยาบาลประจำการ กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลประจำการโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย จำนวน 334 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล แบบสอบถามความเชื่ออำนาจในตน แบบสอบถามการรับรู้คุณลักษณะของงานและแบบสอบถามการรับรู้การจัดการนิเทศของหัวหน้าหอผู้ป่วยของพยาบาลซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และวิเคราะห์ความเที่ยงของเครื่องมือ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคมีค่าเท่ากับ .88, .87, .89, และ .95 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลของพยาบาลอยู่ในระดับสูง ความเชื่ออำนาจในตน การรับรู้คุณลักษณะของงาน และการรับรู้การจัดการนิเทศของหัวหน้าหอผู้ป่วยของพยาบาล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลของพยาบาล ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายความปลอดภัยของผู้ป่วย

พรชัย หงส์ดี (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายลุ่มน้ำพระปรง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 97 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายลุ่มน้ำพระปรง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปกติ 2) ความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนจำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูเพศหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์มากกว่าครูเพศชาย 3) ความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนจำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 4) ความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนจำแนกตามประสบการณ์สอน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีประสบการณ์สอนมากจะมีความฉลาดทางอารมณ์มากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อย

ฐานมาศ แก้วอนันต์ (2553) ได้ทำการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของครูปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 50 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีสถานภาพสมรส ประสบการณ์ในการสอนชั้นปฐมวัยเฉลี่ย 9-12 ปี ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งข้าราชการครู ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพแบบมุ่งคงทางอารมณ์ รองลงมามีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว ผลการทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมและองค์ประกอบย่อยทั้ง 9 ด้าน อยู่ในเกณฑ์ปกติ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ ความเพียงพอของรายได้ โรคประจำตัว จำนวนเด็กปฐมวัยที่สอน ประสบการณ์การสอนปฐมวัย และเวลาที่สอนเด็กปฐมวัย โดยบุคลิกภาพเชิงพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์และบุคลิกภาพเชิงอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า ปัจจัยที่

สามารถพยากรณ์ความฉลาดทางอารมณ์ คือ รายได้ที่เพียงพอ จำนวนเด็กปฐมวัยที่สอนประมาณ 20 คน บุคลิกภาพแบบมั่นคงทางอารมณ์ และบุคลิกภาพแบบแสดงออก

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข (2554) ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและจิตลักษณะที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบหาความสัมพันธ์และทำนายจิตลักษณะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และในภาพรวม ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ จิตลักษณะตามสถานการณ์ ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เชื่ออำนาจในตน ทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพ และตัวแปรตามคือพฤติกรรมการประกอบอาชีพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการประกอบอาชีพสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงกับ ทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพ ($r=.769^{**}$) สัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำกับ จิตลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ($r=.391^{**}$) ความเชื่ออำนาจในตน ($r=.310^{**}$) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($r=.349^{**}$) และสัมพันธ์ในระดับต่ำกับจิตลักษณะตามสถานการณ์ ($r=.081^{**}$) 2) จิตลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพ ($r=.468^*$) และจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน ($r=.532^{**}$) สัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำกับ จิตลักษณะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($r=.272^{**}$) และสัมพันธ์ในระดับต่ำ กับจิตลักษณะตามสถานการณ์ ($r=.094^{**}$) 3) จิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตนสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำกับทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพ ($r=.360^{**}$) 4) จิตลักษณะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สัมพันธ์ในระดับต่ำกับจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน ($r=.086^*$) แต่สัมพันธ์ในระดับปานกลาง กับ ทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพ ($r=.410^{**}$) และ 5) จิตลักษณะตามสถานการณ์สัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำ กับ จิตลักษณะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($r=.276^{**}$) สัมพันธ์ในระดับต่ำกับทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพในระดับต่ำ ($r=.142^{**}$) และสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำกับจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน ($r=-.074^*$)

วันทนา วัฒนธรรม (2557) ศึกษาปัจจัยทางจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพของพนักงานเครือข่ายอิสระ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ร่วมระหว่าง จิตลักษณะเดิมและลักษณะสถานการณ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ และศึกษาปัจจัยสำคัญที่สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมฯ ของพนักงานเครือข่ายอิสระ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับการสนับสนุนทางสังคมจากหัวหน้าทีม ที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพในภาพรวมทั้งในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มเพศหญิง 2) ปัจจัยในกลุ่มจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์และลักษณะสถานการณ์ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพได้ร้อยละ 78.9 โดยมีตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ความหยุนตัวในการทำงาน และการสนับสนุนทางสังคมจากหัวหน้าทีม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ มีดังนี้

Kaufhold & Johnson (2005) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นได้ของครูระดับประถมศึกษา จุดประสงค์ของงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความฉลาดทางอารมณ์และปัญหาของครูระดับประถมที่อาจเกิดขึ้น ได้โดยศึกษากับครูประถมที่

มีความแตกต่างกันในประสบการณ์การทำงานและระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูที่จบระดับการศึกษาปริญญาโทเห็นว่าตนเองมีความนับถือเคารพตนเองทักษะการจัดการความเครียด และการจัดการอารมณ์โกรธสูงกว่า ในขณะที่ครูจบปริญญาตรีเห็นว่าตนเองมีทักษะการยืนยันในความคิดของตนเองที่สูงกว่า

Di Fabio & Palazzeschi (2008) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์และ ความมีประสิทธิภาพในตนเองของครูระดับมัธยมปลายชาวอิตาลี โดยมียัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความมีประสิทธิภาพในตนเองในแง่ของการทำงาน ของครูมัธยมชาวอิตาลี จำนวน 169 คน โดยใช้แบบสอบถามของ Bar-on ฉบับภาษา อิตาลี งานวิจัยพบว่า อายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ของความฉลาดทางอารมณ์ ครูที่มีอายุน้อยกว่าจะมีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า ซึ่งทำให้ครู เหล่านี้สามารถจัดการความเครียดและปัญหาในห้องเรียนได้ดีกว่า เมื่อพิจารณาเพศของผู้เข้ารับ การวิจัยพบว่า ครูเพศชายได้คะแนนสูงในด้านการเข้าใจตนเอง ความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเอง ส่วน ครูเพศหญิงได้คะแนนสูงในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และเป็นผู้ฟังที่ดีที่ เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นการมีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูง ส่งผลให้ครูมีความสามารถ ในการจัดห้องเรียน กระตุ้นความสนใจของนักเรียนและเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมได้

Justice & Espinoza (2008) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของครูที่เพิ่ง เข้าสู่วิชาชีพ โดยจากสถิติของกรมแรงงานในปี 2008 พบว่า มลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา รับสมัครครู ใหม่ถึง 82,000 คน และครูส่วนใหญ่จะลาออกภายใน 5 ปีแรกของการทำงาน จึงมีการจัดโครงการ เตรียมความพร้อมครู โดยครูใหม่จำนวน 160 คน ได้รับการประเมินโดยใช้ขั้น ตอนการประเมินทักษะ ทางอารมณ์ ผลการประเมินพบว่า ครูใหม่เหล่านี้ต้องฝึกฝนทักษะต่างๆ เช่น การยืนยันในความคิดตน การปลอบประโลม ความเห็นอกเห็นใจ การตัดสินใจ การบริหารเวลา การตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง การจัดการความเครียด และการเคารพนับถือ เพื่อการจัดการห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ครูควร ได้รับการฝึกฝน พัฒนาทักษะเหล่านี้เพื่อทำงานในวิชาชีพครูให้นานขึ้น โดยงานวิจัยนี้พบว่า ทักษะ ทางอารมณ์มีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพครูใน 5 ด้านด้วยกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารภายใต้ความกดดันและความเครียด ความเป็นผู้นำ การจัดการตนเองทั้ง เรื่องชีวิตและการทำงาน และการตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง

Orgeta (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่องความแตกต่างของอายุที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีอายุน้อยและผู้ที่มีอายุมากกว่าในแง่ของการ จัดการกับอารมณ์เมื่อวัยเป็นปัจจัย โดยใช้วัยผู้ใหญ่ตอนต้นจำนวน 40 คน และวัยผู้ใหญ่จำนวน 40 คน ทำการทดสอบโดยใช้แบบทดสอบอุปสรรคในการควบคุมอารมณ์ (Difficulties in Emotion Regulation Scale (DERS) ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่าจะมีความสามารถในการควบคุม ตนเองได้ดีกว่าเมื่อมีอารมณ์หุนหันพลันแล่น รวมถึงเมื่ออยู่ในอารมณ์เศร้าซึม ผู้ใหญ่จะรู้วิธีจัดการกับ อารมณ์นั้นได้ดีกว่า อีกทั้งพบว่าผู้ใหญ่ยังมีพฤติกรรมแห่งความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมายมากกว่า เช่น เสียสมาธิช้ากว่า จัดการปัญหาได้ดีกว่าเมื่อมีอารมณ์ทางลบ เป็นต้น

Brackett et al. (2010) ได้ทำการศึกษาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ความเห็นดีเห็นน้อยและความพึงพอใจในหน้าที่การงานของครูระดับมัธยมศึกษาชาวอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความพึงพอใจในหน้าที่การงานและภาวะความเหน็ดเหนื่อยจากงานของครูระดับมัธยมศึกษา โดยใช้แบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ของ Mayer Salovey และ Caruso (Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT) พบว่า ความสามารถในการควบคุมอารมณ์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในหน้าที่การงาน

Moafian & Ghanizadeh (2010) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศชาวอิหร่านกับควมมีประสิทธิภาพในการทำงานในสถาบันภาษา โดยทำการทดสอบกับครูสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ จำนวน 89 คน จากสถาบันภาษาในเมืองแมชฮาด ซึ่งเป็นเมืองทางตะวันออกเฉียงเหนือของอิหร่าน ซึ่งครูทั้งหมดจะทำแบบทดสอบ Teachers' Sense of Efficacy Scale และแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ ผลการวิจัย พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์และควมมีประสิทธิภาพในการทำงานมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปัจจัยย่อย 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดในการทำนายควมมีประสิทธิภาพในการทำงานของครูได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการแก้ไขปัญหา

Kneipp et al. (2010) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบของบุคลิกภาพของครูที่มีต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ที่มหาวิทยาลัยนอร์เวสเทิร์น มลรัฐหลุยเซียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ครูระดับมหาวิทยาลัยจำนวน 63 คน เพื่อทำแบบทดสอบคุณลักษณะหลักห้าประการ (The Big Five Personality Test) และดูจากผลประเมินที่ครูได้รับจากนักเรียนที่ตนเคยสอนในเวลาสองปีที่ผ่านมา พบว่าบุคลิกภาพของครูมีผลต่อการรับรู้และการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน อีกทั้งยังพบว่าครูที่มีบุคลิกภาพในทางบวก กล่าวคือ มีความน่าเชื่อถือ ช่วยเหลือเกื้อกูลและเป็นห่วงเป็นใยต่อลูกศิษย์จะสามารถเข้าถึงลูกศิษย์ได้ดีกว่าและสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนได้มากกว่าครูที่มีเพียงความรู้ทางด้านการสอนแต่ขาดบุคลิกภาพทางบวก

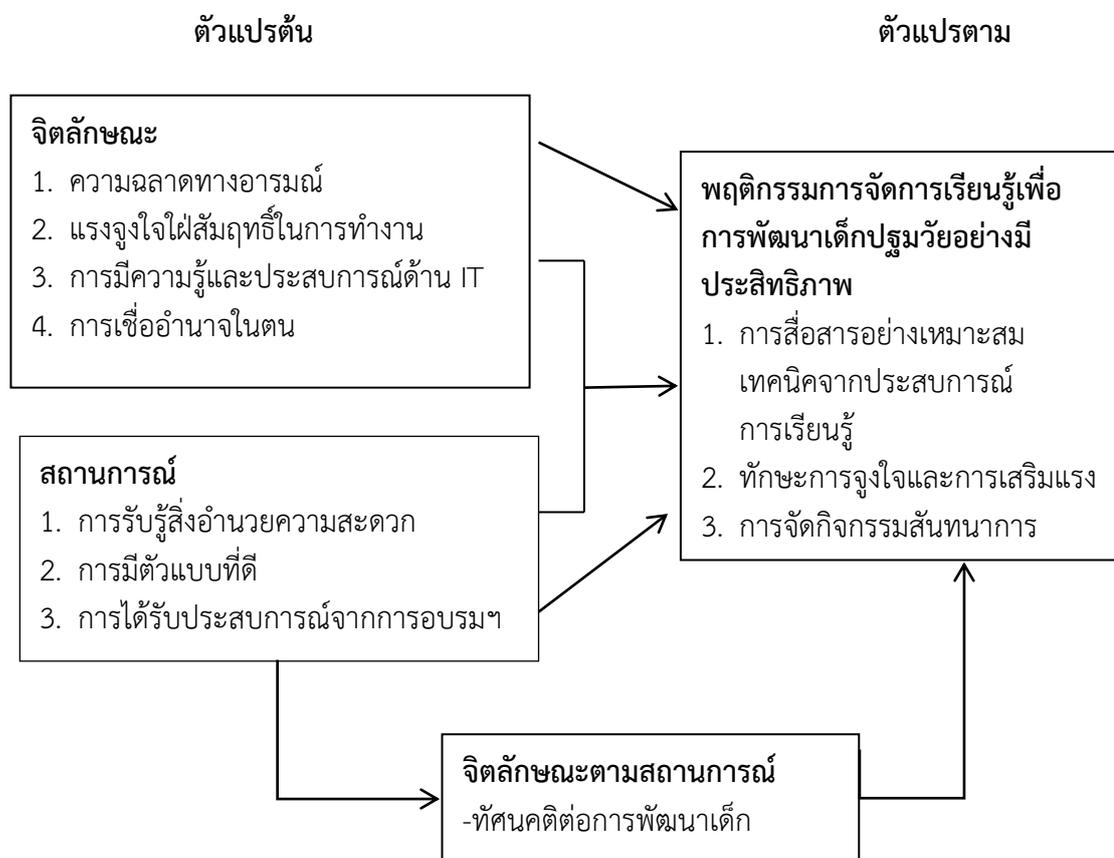
Oginska-Bulik (2005) แห่งสถาบันจิตวิทยา University of Lodz ได้ทำการศึกษาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ในที่ทำงานและผลกระทบต่อความเครียดในวิชาชีพและสุขภาพกายของผู้ทำงานบริการสังคม โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และระดับความเครียดจากหน้าที่การงาน รวมทั้ง ผลกระทบทางสุขภาพของพนักงานในหน่วยงานบริการสังคมที่มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น แพทย์ ครู พยาบาล และผู้จัดการ โดยผลการวิจัยพบว่า การมีความฉลาดทางอารมณ์สูงช่วยให้พนักงานสามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดจากหน้าที่การงานได้เป็นอย่างดี อีกทั้ง ยังส่งผลดีต่อสุขภาพทางกายอีกด้วย

Platsidou (2010) ได้ทำการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับภาวะความเหน็ดเหนื่อย และความพึงพอใจในหน้าที่การงานของครูระดับประถมศึกษาจากประเทศกรีซ โดยใช้แบบทดสอบ EIS ของ Schutte พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อภาวะความเหน็ดเหนื่อย และความพึงพอใจในหน้าที่การงาน พบว่า ครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีแนวโน้มที่จะพึงพอใจในหน้าที่การงานมากกว่าและมีภาวะความเหน็ดเหนื่อยน้อยกว่า

Todres (2010) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์ โดยมีสมมติฐานที่ว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีผลเกี่ยวกับบุคลิกภาพลักษณะและความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาแพทย์ โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องคืออายุ เพศ และระยะเวลาที่ศึกษาใน

วิทยาลัยแพทย์แห่งลอนดอน วิธีการศึกษาวิจัยคือให้นักศึกษาแพทย์ทำแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ของ เมเยอร์ ซัลโลเวย์ คาร์รูโซ (The Mayer–Salovey–Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT) เพื่อจัดระดับการรับรู้ การใช้ ความเข้าใจและการจัดการอารมณ์ จากการวิจัยพบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน เพศหญิงทำคะแนนค่าความฉลาดทางอารมณ์ได้ดีกว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่าทำคะแนนค่าความฉลาดทางอารมณ์ได้ดีกว่าและนักศึกษาชั้นปีท้ายๆ มีแนวโน้มที่จะจัดการอารมณ์ได้ดีกว่า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย